

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning kaitsealaga liidetakse Kõrgemäe hoiuala.

Kaitseala asub Rapla maakonnas Kehtna vallas Lalli, Lau, Linnaaluste, Ohekatku, Palasi ja Palukülas ning Rapla vallas Vana-Kaiu külas.

Kõnnumaa maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud osaliselt kaitse all alates 1981. aastast, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. mai määrusega nr 340 „Sookaitsealade moodustamise kohta” moodustati Keava, Palasi ja Loosalu sookaitseala. Juba enne 1981. aastat võeti Rapla Rajooni TSN Täitevkomitee 2. juuni 1961. a üldkohustusliku otsusega nr 2 „Kultuurimälestusmärkide ja looduskaitse kindlustamiseks Rapla rajoonis” kaitse alla Keava mäed ning Rapla Rajooni TSN Täitevkomitee 18. augusti 1964. a otsusega nr 92 „Looduskaitsest Rapla rajoonis” Paluküla-Hiiemägi. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitas Vabariigi Valitsus 27. juuli 2000. a määrusega nr 253 „Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Kõrgemäe hoiuala kaitse alla võtmise kinnitas Vabariigi Valitsus 12. aprilli 2007. a määrusega nr 106 „Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 175 „Hoiualade kaitse alla võtmine Rapla maakonnas” muutmise”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel kaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning kaitsealaga liidetakse Kõrgemäe hoiuala. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpide kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab osaliselt Natura võrgustikku kuuluva Kõnnumaa loodusala ja Kõnnumaa-Väätsa linnuala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo FORT vandeadvokaadi abi Kristel Raamat (tel 646 4045, e-post kristel.raamat@fortlegal.com), eksperdihinnangu on andnud Lauri Klein, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi

kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on looduskaitse osakonna peaspetsialist Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kõnnumaa maastikukaitseala eesmärk on kaitsta rabasid ning nendega piirnevaid looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, pinnavorme ja maastikuilmet, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objekti.

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: huumustoitelised järved ja järvikud (3160), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), niiskuslembesed kõrgrohud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusemetsad (9010*), vanad laialehised, metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid.

Kaitsealaga kaitstakse liike, mida loodusdirektiiv nimetab II ja IV lisas, ning nende elupaiku. Need liigid on suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*).

Kaitsealaga kaitstakse liike, mida Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) nimetab I lisas, ja I lisas nimetatud rändlinnuliike ning nende elupaiku. Need liigid on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), laululuik (*Cygnus cygnus*), metsis (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), teder (*Tetrao tetrix*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Ühtlasi kaitstakse Kõnnumaa maastikukaitsealaga teisi kaitsealuseid linnu-, putuka-, ja imetajaliike ning nende elupaiku. Need liigid on musträhn (*Dryocopus martius*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), väänkael (*Jynx torquilla*), palukuklane (*Formica polyctena*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*) ja tõmmulendlane (*Myotis brandtii*). Samuti kaitstakse erinevaid kaitsealuseid taimeliike ja nende kasvukohti. Need liigid on ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), põdrajuure-soomukas (*Orobancha bartlingii*), sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ja turvastarn (*Carex heleonastes*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse all olemise eeldusteks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus, ajaloolis-kultuuriline väärtus ning linnu- ja loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Kõnnumaa maastikukaitseala peamine kaitse-eesmärk on kaitsta Keava, Loosalu ja Palasi raba, Keava-Esku ja Paluküla-Sillaotsa servamoodustisi ning sealset rikkalikku elustikku, kooslusi ja elupaigatüüpe. Kaitseala on looduslikult väärtuslik märgalakompleks koos mineraalalal paiknevate vanade metsade ja kultuurmaastikuga. Ala on eelkõige oluline soode ja metsade tõttu, kuid kultuurmaastiku elemendid suurendavad selle väärtust. Kaitsealale jäävad muistse Keava linnuse linnamägi ja Linnaaluste muinasasula alad, mis on muinsuskaitse all. Tähelepanuväärne on ka ajalooline koht Paluküla mägedes – Paluküla hiiemägi, mis on Lääne-Eesti kõrgeim punkt (106,4 m üle merepinna) ja samuti muinsuskaitseobjekt.

Haruldased ning ohustatud looduslikud magevee-, niidu-, metsa- ja sookooslused.

Kõnnumaa maastikukaitsealal asuvad järgmised looduslikud mageveekogu-, niidu-, metsa- ja sookooslused: elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad - 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Nimetatud elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana.

Veekogud ja niidud. Turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised **huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on rabaaladele tüüpilised ning põhjapoolse levikuga haruldaste plankterite poolest rikkad. Huumustoitelisi järvi ja järvikuid leidub Eestis suurematel märgaladel ning neid ohustab eelkõige kuivendamine. Kaitsealal on sellised veekogud Loosalu, Keava ja Palasi soostiku keskosas rabalaugaste ja -järvedena. **Kuivad niidud lubjarikkal pinnal (6210)** on aruniidud, mida leidub peamiselt Lääne-Eesti madalikul ja läänesaartel ning Põhja-Eesti lavamaal, kus asub ka Kõnnumaa maastikukaitseala. Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad poollooduslikud liigirohked aruniidud kuivadel ja poolkuivadel lubjarikastel muldadel, samuti sürjaniidud – mõlemad on käpaliste olulised kasvukohad. **Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)** on lubjavaesel pinnal paiknevad poollooduslikud pärisaru- ja paluniidud. Üldiselt on kooslus liigirikas. Kõnnumaal leidub seda elupaika väga väikesel alal, vaid alla 1 ha suurusel pinnal. **Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430)** hulka kuuluvad liigivaesed soostunud niidud ja liigivaesed madalsood. Omaette kooslusena ei ole neil Eesti tingimustes suurt kaitseväärtust, kuid need moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber. Kõnnumaal on inventeeritud kooslus kaitseala idaosa piiril. **Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)** on kooslused, mida on kunagi mõõdukalt väetatud, mistõttu nende liigiline koosseis on vaesunud. Need niidud rikastavad eelkõige maastikku ja on puhveralaks. Kaitsealal leidub neid vähesel määral Kõrgemäe piirkonnas. Niidud kui poollooduslikud kooslused on olulised liigirikkuse kandjad. Kuna need säilivad vaid mõõduka inimõju (niitmine, karjatamine) tingimustes, on nende püsijäämine ohustatud (Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis 2004).

Sood. Rabad ehk kõrgsood on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestunud turvas on juba nii tüse, et taimede juured ei küüni enam toitainerikka veeni: toitaineid toovad rabasse peamiselt sademed. **Rabad (7110*)** on ohustatud peamiselt

kuivendamise, kuid mingil määral ka turbakaevandamise tõttu. Looduslikke rabasid on Euroopas, välja arvatud Soomes ja Rootsis, säilinud vähe. Kõnnumaal on rabad kõige enam levinud elupaigatüüp ning neid leidub peaaegu üle kogu kaitseala. Elupaigatüüpi **rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)** kuuluvad sellised alad, mille veerežiimi on võimalik parandada ja kus võib eeldada järgneva 30 aasta jooksul turbatekkeks vajaliku taimestiku taastumist. Lisaks võivad need olla olulised puhveralad looduslike rabaosade ümber. Seda elupaigatüüpi on Kõnnumaal inventeeritud Keava raba põhja- ja edelaosas. Raba põhjaosa on rikkunud turbakaevanduse kuivendav mõju ja edelaosa raba on kuivendatud. Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsiksoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste kildudena, mis asuvad tavaliselt madalsoode ja rabaalade vahel. Siirdesoo ongi vaheaste madalsoo arengus kõrgsooks ehk rabaks. Ka neid kooslusi ohustab eelkõige veerežiimi muutmine. Kõnnumaal asuvad siirdesood enamasti kaitseala Palasi ja Keava soostikus, mujal vähem kaasnevate kooslustena. Madalsoo on soode esimene arenguaste, kus rohkem kui 30 cm tusedusest turbakihist hoolimata saavad taimed suurema osa toitaineid põhjaveest. **Nokkheinakooslused (7150)** asuvad Eestis rabaälvestes, kujutades üht osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse loomuliku koostisosana ja eraldi ei kaardistata. Elupaigatüübi kaitse toimub raba elupaiga kaitse kaudu. Elupaigatüüp **liigirikkad madalsood (7230)** hõlmab liigirikkamat osa madalsoodest, eeskätt liigirikkaid madalsoid ja soostunud niite, mis toituvad enamasti lubjarikkast põhjaveest. Need elupaigatüübid on väga tundlikud kuivendamise suhtes ja seetõttu kergesti hävivad. Suuremad madalsooalad asuvad kaitseala põhjaosas (Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis 2004).

Metsad. Vanad loodusmetsad (9010*) on väga laia mahuga elupaigatüüp, mida on mujal Euroopas hakatud nimetama läänetaigaks ja mis hõlmab eeskätt puutumatu või vähesel inimmõjuga vanu metsi, aga ka looduslikult uuenenud hiljutisi põlendikke katvaid nooremaid puistuid. Vanades loodusmetsades leiavad elupaiga paljud ohustatud liigid, eriti samblad, samblikud, seened ja selgrootud loomad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisoos. Selle elupaigatüübi metsi leidub väiksemate saludena üle terve kaitseala. **Vanad laialehised metsad (9020*)** on looduslikud laialehised metsad, mis moodustavad ülemineku läänetaiga ja nemoraalsete metsade vahel. Iseloomulik on metsakoosluse pikaajaline kasvamine samas paigas, surnud puude rohusus, samblike, seente, putukate ja mullafauna suur liigirikkus. Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsiooni järgi kuuluvad metsad suuremas osas sinilille kasvukohatüüpi. Kõnnumaal on see elupaik tekkinud endise puisniidu asemel Keava raba soosaartel kokku 20 ha ulatuses. Elupaigatüüpi **rohunditerikkad kuusikud (9050)** kuuluvad salukuusikud ja kuuseenamusega soostunud puistud. Rohurindes kasvavad kõrgekasvulised lopsakad salutaimed või kõrrelised ja sõnajalad. Seda elupaika leidub laiguti üle kaitseala, enim Palasi rabast põhja pool ja Paluküla mägedes kokku 30 ha. **Okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060)** on oosidel, moreeniküngastel ja voortel kasvavad sürjametsad. Pinnavormide ülaosas valitseb puurindes mänd, nõlvadel lisanduvad kuusk ja lehtpuud. Sürjametsad on levinud eelkõige Kesk- ja Lõuna-Eestis, Pandivere kõrgustikul. Kõnnumaal on seda elupaika inventeeritud Paluküla piiranguvööndis. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ning **siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine, samas on mõlemad elupaigatüübid Eestis tüüpilised niisketel aladel levinud kooslused. Elupaigatüübile soostuvad ja soo-lehtmetsad on omane erineva veetasemega laikude olemasolu ja sellest tulenev taimkatte mosaiiksus. Puid ümbritsevad tavaliselt tüvemättad ja rohkelt on kõdunenud puitu. Elupaigatüüp asub üksikute laikudena üle terve kaitseala. Elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad on Kõnnumaa maastikukaitsealal kõige levinum metsaelupaigatüüp. Aastaraamatu „Mets 2013” andmetel on Eestis vanu loodusmetsi 117 900 ha (5,3% Eesti metsade kogupindalast), vanu laialehiseid metsi 1700 ha (0,1%),

rohunditerikkaid kuusikuid 6200 ha (0,3%), okasmetsi oosidel ja moreenkuhjatistel 6700 ha (0,3%), soostuvaid ja soo-lehtmetsi 43 600 ha (2%) ning siirdesoo- ja rabametsi 83 800 ha (3,8%).

Kõnnumaa on rikas haruldaste ja ohustatud linnuliikide poolest ning on oluline taigavööndi soolinnustiku ala Eestis (Leibak 2006).

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv haukiline. Kaljukotkas kuulub Eesti Vabariigis I kaitsekategooria liikide hulka. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) kuulub liik kategooriasse „ohualdis”. Kaljukotkas on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Eestis aasta läbi elav kaljukotkas on paigalind, kes talvitub oma pesitsuspaiga lähistel. Pesapuuks on kaljukotkad valinud enamasti männi, vaid üksikutel juhtudel on pesa asunud kuusel või haaval. Kaljukotka põhitoidu moodustavad kanalised ja jänessed. Kaljukotkas on levinud üle Eesti. Ta asustab suuremaid loodusmassiive, eelistatuim elupaik on raba. 20. sajandi alguses võis meil pesitseda tõenäoliselt 20–30 kaljukotkapaari. Aastail 1964–1973 kohati neid kõigest kuni 12 pesapaigas ja pesitsemine õnnestus igal aastal vaid 4–6 pesas. Viimase paarikümne aasta jooksul on olukord paranenud ja viimastel aastatel on arvukus jõudnud 60 paarini. Kaljukotkast ohustavad enim toitumisalade hävimine ja nende kvaliteedi langus ning pesitsusaegne häirimine elupaigas. Euroopas on kaljukotkapopulatsioonid hajutatud ja on seotud eelkõige mägiste piirkondadega (Pürenee poolsaar, Alpid, Soti mägismaa, Tatrad, Karpaadid). Läänemerest ida poole jäävatel aladel (kaasa arvatud Põhja-Soome) pesitseb kaljukotkas okaspuumetsades ja soodes. Euroopa populatsiooni suurus ulatub 5000–7000 paarini ja püsib üsna stabiilsena. (Kaljukotka kaitse tegevuskava 2013–2017).

Kiivitaja (*Vanellus vanellus*) on Eestis üldlevinud harilik haudelind ja arvukas läbirändaja, kes on III kaitsekategooria ning Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus olev liik. Kiivitaja on arvatud linnudirektiivi II lisasse ja ta on Kõnnumaa-Väätsa linnuala kaitse-eesmärk. See iseloomuliku suletutiga kurvitsaline eelistab elupaigana mitmesuguseid niiskeid poollooduslikke (põllud, rohumaad, madalmurused niisked niidud) ja looduslikke avamaastikke (siirde- ja madalsood). Pesapaika kaitstakse kiskjate eest agressiivselt, mistõttu on kiivitajatega koos pesitsevad kartlikumad kahlajaliigid paremini kaitstud röövlomade ohvriks sattumise eest. Suuremas osas Euroopas on kiivitaja läbirändaja, v.a Lääne-Euroopa populatsioon, mis on paikne. Pesitsuspaiku leidub üle terve Euraasia parasvöötme. Valdavas osas levilast on kiivitaja rändlind. Kiivitaja arvukus on viimastel aastakümnetel tugevalt suurenenud, hinnanguliselt pesitseb Eestis 40 000 – 60 000 paari (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013). Liiki ohustab peamiselt elupaikade kadumine ning taimekaitsevahendid ja väetised.

Laanepüü (*Bonasia bonasia*) on Eesti mandriosas üldlevinud, kuid saartel puuduv harilik haudelind. Ta on III kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Laanepüü on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Eestis aasta läbi elav laanepüü on avamaastikke vältiv metsalind, kes elutseb väikeste salkadena vähemalt 10 ha suurustes keskealistes või vanemates kuusikutes ja puht-lehtmetsades. Ta eelistab elupaigana eelkõige okaspuu- (kuuse-)enamusega ja tiheda alusmetsaga segametsi, kus on head varjetingimused kiskjate eest. Laanepüü populatsiooni arvukus on viimasel aastakümnel olnud stabiilne, Eestis elab hinnanguliselt 30 000 – 60 000 paari (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013). Kuna laanepüü liikumiskaugus jääb 1–3 km vahemikku, on peamine ohutegur metsade fragmenteeritus, mis

takistab elupaikade vahel liikumist. Metsade killustatus suurendab rebase ja metsnugise röövkiisklust. Lisaks ohustab laanepüüd elupaikade hävimine metsamajandamise tulemusena ja linnujaht. Väljaspool Eestit on laanepüü levinud Euraasia metsa- ja metsastepivööndis, mägimetsades alates Ida-Prantsusmaast ja Norrast kuni Kolõma ülemjooksu, Ohhoota mere ranniku, Hokkaidō ja Kesk-Koreani. (Laanepüü kaitse tegevuskava eelnõu).

Laululuik (*Cygnus cygnus*) kuulub II kaitsekategooriasse, Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi kuulub lind kategooriasse „mittehinnavat“. Laululuik on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Laululuik on külmnökk-luigest veidi väiksem, kuni 10 kg suuruse kehamassiga lind. Laululuik on metsatundra ja taigavööndi järvede elanik, Skandinaavias pesitseb ka mägiveekogudel. Liik pesitseb mai lõpul ja juunis. Kurnas on 5–6 kollakasvalget muna. Eestis on laululuik peamiselt massiline läbirändaja. Meile saabub laululuik märtsis, läbirändel peatub kevadel kuni mai teise pooleni ja sügisel septembri lõpust novembrini. Vähesed isendid jäävad talvitama. Rändel peatuvad luiged nii merel kui ka siseveekogudel (nendeks saavad olla vaid suuremad järved). Viimastel kümnenditel on laululuik Eestis ka pesitsema hakanud, peamiselt rabajärvedel. Arvukus on tugevalt suurenenud, haudeasurkonna suuruseks hinnatakse 150–200 paari ning Eestis talvitab 500–2000 lindu (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Metsis (*Tetrao urogallus*) on järjepidevalt väheneva arvukusega II kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Metsis on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Metsis on levinud Euraasia metsavööndis ja mägimetsades Hispaaniast ja Prantsusmaast kuni Leena jõgikonnani Siberis. Leviku põhjapiir ulatub teisele poole polaarjoont ning lõunapiir Sloveenia ja Lõuna-Uuralini. Eestis aasta läbi elav metsis eelistab mängupaigaks vanadest mändidest koosnevaid puistuid, mis asuvad sageli rabaäärsetes metsades. Talvel toitub peamiselt männiokastest, aga ka puude ja põõsaste pungadest. Suvel laieneb toidusedel oluliselt valgurikkamate lehtede (näiteks haab ja paju) ning võrsete arvel. Metsiste pesakondi võib kõige sagedamini kohata mustika kasvukohtades, kus pojad toituvad esialgu mustikalehtedel elavatest putukavastsetest, hiljem ka mustika lehtedest ja marjadest. Metsist ohustab eelkõige eluruumi killustumine (maastikumuutused) ja sobivate elupaikade otsene kadu (lageraied), samuti kuivendamine (elupaiga kvaliteedi langus) ja kiisklus. Kuna metsis on väga tundlik elupaiga metsa struktuuri muutuste suhtes (puistu vanus, koosseis, täius, alusmetsa tihedus ja kõrgus jne), siis just elupaigad ja -ruum ning nende kvaliteet määravad selle liigi tuleviku antud alal. Metsise arvukust on tunduvalt vähendanud ka sobivate elupaikade kuivendamine ja väikekiiskjate rohusus. Metsisekukkede arvukus on viimase kümnendi jooksul jätkuvalt vähenenud, 2012. aastal oli teada 428 asustatud metsisemängu ja 1100–1200 mängivat isalindu. (Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava, Tiit Randla jt, 2015).

Mudatilder (*Tringa glareola*) on hajusalt levinud haudelind ja tavaline läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Mudatilder on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Selle pruunikirju sulestikuga rabades ja siirdesoodes pesitseva kurvitsalise arvukus on viimasel aastakümnel olnud stabiilne ja jäänud hinnanguliselt 3000–4000 paari ringi (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Musträhn (*Dryocopus martius*) on stabiilse arvukusega lind, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitseaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Elupaigana eelistab mustränhn suuri okasmetsi, männi-segametsi, kõrgetüvelisi hõredaid männikuid, raiesmikke ja põlendikke. Musträhni ohustab

sobilike elupaikade pindala vähenemine. Musträhn rajab igal aastal uue pesaõõnsuse ja valmistab nii palju pesakoopaid teistele metsaasukatele. Musträhni arvukus on stabiilne, Eestis pesitseb hinnanguliselt 6000–9000 paari ja talvitab 15 000–25 000 lindu (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Nõmmelõoke (*Lullula arborea*) on III kaitsekategooria liik, Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi on liik ohuvälises seisus. Nõmmelõoke on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Ta on Eestis üldlevinud, aga väiksearvuline haudelind, kes elutseb peamiselt nõmmemetsades, loopealsetel ja raiesmikel. Sageli võib nõmmelõokest kohata ka võsastuma hakanud vanades karjäärides. Kevadel saabub märtsis, sügisel lahkub oktoobris, üksikud linnud jäävad talvituma. Euroopas on levinud kõikjal, kuid kõige suuremad populatsioonid asuvad Belgias, Saksamaa idaosas ja Põhja-Inglismaal. Peamised vaenlased on röövlinnud ja väikekiskjad. Nõmmelõokese arvukus on stabiilne, Eestis pesitseb hinnanguliselt 10 000–20 000 paari (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Rüüt (*Pluvialis apricaria*) on väiksearvuline haudelind ja arvukas läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning kes on Eesti punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Rüüt on arvatud linnudirektiivi I lisasse. See hakisuurune kurvitsaline pesitseb lagedatel peenar-älvesrabades turbasamblamättal puhmaste varjus, kuid toitumas käib sageli ümbritsevatel põldudel ja niitudel. Rüüda viimastel aastakümnetel stabiilsena püsinud pesitsevate paaride arvukuseks on hinnatud 3000–4000 (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Teder (*Tetrao tetrix*) on üle Eesti ebaühtlase levikuga III kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohulähedases seisus. Teder on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Eestis aasta läbi elav teder eelistab elupaigana soo- ja niidualasid ning nendega piirnevaid metsi, aga ka raiesmikke. Mängupaigana sobivad pesitsemiskohtade lähedale jäävad tasased lagedad alad sookooslustes. Kuigi teder on Eestis tavalisem kui metsis, on liigi arvukus viimastel kümnenditel pidevalt vähenenud, hinnanguliselt pesitseb Eestis praegu 4000–6000 paari tetresid ning talvitab 15 000–30 000 lindu (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013). Peamised ohutegurid on elupaikade kvaliteedi langus, hävimine ja killustumine, röövlus ning häirimine. Elupaikade hävimise ja kahjustumise põhjusteks on metsamajanduslik tegevus ning kuivendamine. Tedre arvukus mõjutab oluliselt temast toituvate teiste kaitsealuste liikide (kaljukotkas, kanakull) arvukust. (Tedre kaitse tegevuskava, Eesti Ornitoloogiaühing, 2015).

Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) on rähnliste sugukonda kuuluv II kaitsekategooria linnuliik, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Valgeselg-kirjurähn on arvatud linnudirektiivi I lisasse. Ta on küllaltki sarnane meie kõige tavalisema rähniliigi suur-kirjurähniga, iseloomulikud erinevused on tugev valge ristvöödistus seljasulestikus ja roosakaspunane sabaalune, mida viimasel ei ole. Soomes ja Rootsis on valgeselg-kirjurähn liiga intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud haruldaseks. Eestis on selle rähniliigi seisund veel küllaltki hea, arvukus on suurenev, tegemist on sagedase haudelinnuga, kuid saartel on valgeselg-kirjurähn haruldane linnuliik. Eestis on valgeselg-kirjurähni arvukus viimasel kümnendil olnud stabiilne, pesitsusaegset arvukust hinnatakse 3000–6000 paarile ning talvist arvukust 8000 – 15 000 isendile (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013). Valgeselg-kirjurähn elab meil aasta läbi ja eelistab niiskeid lehtmetsi. Peamine ohutegur on elupaikade hävimine.

Väänkael (*Jynx torquilla*) on pikliku kehakujuga, varblasest veidi suurem lind. Üle selja jookseb tal tume triip. Oma hea kaitsevärvusega sulandub puuvõrades tegutsev väänkael hästi ümbritsevasse keskkonda. Seetõttu on lind raskesti leitav, vaid kevadel on teda valju hääletsuse järgi kergem avastada. Lind toitub peamiselt sipelgatest ning on levinud Euraasia metsa- ja metsastepivööndis ning mägismetsades, ka Põhja-Aafrikas, talvitub Põhja-Aafrikas. Eestisse saabub aprilli lõpul või mai algul ja lahkub sügisel enamasti septembri keskel. Väänkael kuulub III kaitsekategooriasse ja on Eestis väikesearvuline haudelind. Tema pesitsusaegne arvukus Eestis on stabiilne ning seda on hinnatud 5000–10 000 paarile (Elts, J. *et al.*, Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, 2013).

Imetajatest on kaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud põhja-nahkhiir ja tõmmulendlane, **putukatest** palukuklane ja suur-kuldtiib, **taimeliikidest** turvastarn, kuninga-kuuskjalg, ainulehine soovalk, sookäpp, kaunis kuldking, kahkjaspunane sõrmkäpp, harilik käoraamat ja põdrajuure-soomukas, sammaltaimedest läikiv kurdsirbik.

Põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*) on II kaitsekategooriasse kuuluv käsitiivane, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Põhja-nahkhiir on arvatud loodusdirektiivi IV lisasse. Põhja-nahkhiirel pole väga selget elupaigaeelistust ja ta on Euroopas väga laialt levinud. Teda võib kohata nii Eestis kui ka Euroopas väga eriilmelistes kohtades. Põhja-nahkhiir on Euroopas ainus nahkhiireliik, kes ületab oma levilaga polaarjoone ja kelle levila ulatub kohati isegi Põhja-Jäämereni. Eestis on põhja-nahkhiir väga tavaline liik, kes on levinud üle kogu riigi. Teda võib kohata lisaks suurematele saartele ja mandriosale ka väiksematel saartel, kus leidub puid. Liik eelistab tihtipeale toitumiseks erinevaid puistuid. Eriti sobivad talle väikesed lagendikud ja puistute servad. Sarnaselt teiste nahkhiirtega on ka põhja-nahkhiir öise eluviisiga loom. Aktiivsuspriod on põhja-nahkhiirtel vaid soe poolaasta. Külmemate ilmade saabudes langevad põhja-nahkhiired talveunne. Eestis on põhiline oht varjepaikade hävimine ja poegimiskolooniate häirimine. Väga suur oht on ka nahkhiirte häirimine nende talvitumispaiades.

Tõmmulendlane (*Myotis brandtii*) on II kaitsekategooriasse kuuluv käsitiivane, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohuvälises seisus. Tõmmulendlane on arvatud loodusdirektiivi IV lisasse. Levila ulatub Atlandi ookeani rannikust Euroopas Vaikse ookeanini Aasias. Põhja-lõuna suunas on levinud Kesk-Soomest Põhja-Aafrika ja Põhja-Hiinani. Eestis on liik hajusalt levinud nii mandril kui ka Saaremaal, Kesk-Eestis on haruldasem. Üldiselt on ta Eestis vähearvukas liik. Suvisteks elupaikadeks on metsaservad, pargid, aiad, elab ka veekogude läheduses. Tõmmulendlane on öise eluviisiga ja koguneb kolooniatesse. Päevaste varjepaikadena kasutab sageli ehitisi, kus poeb seinte vahele või katusealustesse. Ta on ohus peamiselt sobivate talvituspaikade (koobaste ja keldrite), milles inimesi ei liigu, vähesuse tõttu. Samuti võib negatiivselt mõjuda kemikaalide kasutamine putukatõrjes ja lendlasekolooniate üldine häirimine.

Palukuklane (*Formica polyctena*) on metsakuklaste liigirühma kuuluvad sipelgas, keda Eestis kaitstakse III kaitsekategooria kaitsealuse liigirühmana. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (2008) palukuklase kohta andmed puuduvad. Kõik metsakuklased elavad valdavalt puistutes ja ehitavad kuhilpesi. Leidub teda üle terve Eesti, eelistab valguserikkamaid määni ülekaaluga palumetsi. Samas on palukuklase asurkonnad elujõulisemad kuuse järelkasvuga männikutes, kus metsa koosseisus on 10–20% kuuske ja kaske. Kuusk ja kask on produktiivsemad lehetäide kolooniate kasvuks, kask pakub kevadel sipelgatele ka mahla.

(Martin 2011). Ohutegurid on keskkonnamürgid, õhusaaste, hapestumine ja metsamajanduslik tegevus.

Suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*) on suhteliselt väike päevaliblikas, kuid suurim Eesti kuldtiiblaste hulgas. Tiibade siruulatus on tal kuni 27 mm. Tiibade ülakülg on läikivpunane, tumeda joonisega. Suur-kuldtiib elab luhtadel ja jõelammidel, soistel niitudel, veekogu kallastel. Euroopas on ta laialt levinud liik. Eestis leidub teda üle kogu mandriosa, kõige rohkem Kagu-Eestis. Liik kuulub III kaitsekategooriasse, Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi kuulub ohualtide liikide hulka. Liiki ohustab soode kuivendamine.

Turvastarn (*Carex heleonastes*) on Eestis vähelevinud mitmeaastane taim, mis kasvab peamiselt soodes. Taim kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohustatud seisus. 2016. aasta seisuga on keskkonnaregistris kokku vaid üheksa leiukohta, mis paiknevad Harju, Järva, Lääne ja Rapla maakonnas. Peamised arvukuse ohustajad on soode kuivendamine ja turba võtmine.

Kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*) on II kaitsekategooriasse kuuluv liik ning Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohustatud seisus. Kuninga-kuuskjalg on 30–100 cm kõrgune, mitmeaastane poolparasiitne rohhtaim. Ta on haruldane jääaja relikt, mis on tänapäeval levinud Euraasia lähisarktilises ja parasvöötmes ning alpiinses vööndis. Iseloomulikud kasvukohad on valgusküllased ning kasvupinnaseks väga niisked, toitainetevaesed aluselise reaktsiooniga mullad, soostunud niidud ja kraavikaldad. Taim õitseb juunist augustini. Peamised ohutegurid on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, soode kuivendamine ja turba võtmine. Eesti taimede levikuatlase andmetel on kuninga-kuuskjala levik Eestis märgatavalt vähenenud.

Ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*) on II kaitsekategooriasse kuuluv liik ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis seisus. Ainulehine soovalk on 10–25 cm kõrguseks kasvav mitmeaastane käpaline, mis eelistab kasvada lodu- ja segametsades, soistes võsastikes ja puisniitudel. See juunis õitsev käpaline kasvab paiguti kogu Eestis. Arvukust ohustavad soode kuivendamine ja turba võtmine. Eestis levinud hajusalt, peamiselt Põhja-, Kesk- ja Kagu-Eestis.

Sookäpp (*Hammarbya paludosa*) on II kaitsekategooriasse kuuluv taim ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohustatud seisus. Sookäpp on 10–25 cm kõrgune mitmeaastane käpaline, mis kasvab nii madal- kui ka siirdesoods, samuti rabas, veekogude kallastel, õõtsikul, soo- ja rabametsades, rabastuvates lodumetsades, soistes võsastikes ja puisniitudel. Enamasti leidub teda turbasamblalaikudel. Sookäpp on levinud peamiselt Euroopas, kuid puudub lõuna- ja põhjapiirkonnas. Eestis kasvab harva või hajusalt, kuid kõikjal väikesearvuliselt. Sookäpale on ohutegurid peamiselt soode kuivendamine ja turba võtmine.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on II kaitsekategooriasse kuuluv liik ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohustatud seisus. Kaunis-kuldking on arvatud loodusdirektiivi II ja IV lisasse. Ta on omapärase, isegi eksootilise õie tõttu kergesti äratuntav mitmeaastane käpaline, mis on levinud laialdaselt nii Euroopa kui ka Aasia parasvöötmes. Eestis on liiki hajusalt ja väikesearvuliselt, sagedamini on riigi lääne- ja põhjaosas. Kaunis-kuldking kasvab varjukates laane- ja salumetsades, vähem soo- ja lodumetsades, puisniitudel ja põõsastikes. Taim on lubjalembene ja eelistab huumusrikast parasniisket mulda ja poolvarju. Taime ohutegurid on metsamajanduslik ja põllumajanduslik tegevus. Taime

ohustab nii korjamine lõikelilleks kui ka väljakaevamine koduaeda toomiseks. Looduslikest vaenlastest on kõige ohtlikumad metssead, kes kuldkinga risoome välja tuhnivad.

Põdrajuure-soomukas (*Orobancha bartlingii*) on III kaitsekategooriasse kuuluv taim, Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi on liik ohualtis seisus. Ta on huvitava välimusega taim, mille klorofüllita, kollakaspruunikal varrel asuvad soomusjad lehed. Kõrgus on taimel 20–60 cm ja ta parasiteerib põdrajuurel (*Libanotis* sp). Kahe- või mitmeaastane taim õitseb juunist augustini. Peamised kasvukohad on loometsad ja -põõsastikud, sürjaniidud ja -metsad ning looniidud. Arvukust ohustavad peamised tegurid on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, ehitustegevus ja metsastamine.

Läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*) on valgusnõudlik samblaliik, ta ei talu pikaajalist läbikuivamist ja eelistab kasvada madalama temperatuuriga, peamiselt allikalistes soodes, mis on mineraalainete ja toitainete poolest rikkad. Eestis on liik oma kasvukohtades vähearvukas. Läikiv kurdsirbik on loodusdirektiivi II lisa liik, Eestis III kaitsekategooria liik ja kuulub Eesti ohustatud liikide punase nimestiku tähelepanu vajavate liikide hulka. Eestis on praegu teada 32 liigi kasvukohta, millest enamik on Lõuna- ja Ida-Eestis. Liiki ohustab enim kasvukohtade kuivendamine või veerežiimi muutmine. Ohuks on ka kuivendamisega kaasnev kasvukohtade kinnikasvamine, mis halvendab valgustingimusi. Kasvukohti toitvate veekogude eutrofeerumine võib samuti viia populatsiooni kadumiseni. (N. Ingerpuu, Läikiva kurdsirbiku kaitse tegevuskava, 2011).

Loodusdirektiivi rakendamine. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Kõnnumaa maastikukaitseala kuulub Kõnnumaa loodusala koosseisus üle-euroopaliselt kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Kaitseala eesmärgiks seatud elupaigatüübid ja liigid on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Eesti riigi rahvusvaheline kohustus on ka kaitseala eesmärgiks seatud ja loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide ja nende elupaikade kaitse.

Linnudirektiivi rakendamine. Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üle-euroopaliselt ohustatud liikide rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 lõike 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada erimeetmeid direktiivi lisades nimetatud regulaarselt esinevate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaiade kaitseks, mis tagaks nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal. Kaitseala hõlmab Kõnnumaa-Väätsa linnuala, mis on oluline peatus- ja koondumispaik rändlindudele.

Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eesmärkides ei kajastata kõiki Kõnnumaa loodusala eesmärgiks seatud elupaigatüüpe. Vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140) Kõnnumaa maastikukaitsealal puuduvad, elupaigatüüp on inventeeritud loodusala jääval Kõnnumaa hoiualal. Puisniite (6530*) inventeeriti Kõnnumaa loodusala kokku 1,54 ha-l Suursaare sihtkaitsevööndis, kuid praeguseks on kunagised soosaarte puisniidud muutunud

vanaks laialehiseks metsaks (9020*). Puisniidu hoolduse katkemise tõttu on laialehise metsa teke loomulik looduslik protsess ning kuna tegemist on soosaartega, pole järjepidev puisniitude hooldamine alal otstarbekas, samuti asub soosaartel kaljukotka pesa, mis samuti välistab koosluste hooldamise. Nõrglubja-allikad (7220*) Kõnnumaa maastikukaitseala territooriumil puuduvad, looduslal on need mikroskoopilisel pinnal Kuimetsa maastikukaitsealal, mis on karsti ja allikatega kaitseala. Elupaigatüüp koopad (8310) on looduslal registreeritud Kuimetsa maastikukaitsealal, kus asub Eesti arvukaim koobaste rühm. Puiskarjamaad (9070) on looduslal inventeeritud Vahastu mõisa hoiualal.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest kaitsealustest linnuliikidest, mida kaitseala kaitse-eesmärgiks ei ole seatud, asuvad kaitsealal II kaitsekategooriasse kuuluvad järvekaur (*Gavia arctica*) ja sarvikpütt (*Podiceps auritus*) ning III kaitsekategooriasse kuuluv sookurg (*Grus grus*). Taimeliikidest on kaitsealal registreeritud II ja III kaitsekategooriasse kuuluvad eesti soojumikas (*Saussurea alpina subsp. esthonica*), laialehine neiuvaip (*Epipactis palustris*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), vööthuul sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*) ja soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kaitsealal kaitstakse Keava, Loosalu ja Palasi rabasid ning Keava-Esku ja Paluküla-Sillaotsa mandrijää servamoodustisi. Kaitsealale jääv Paluküla hiiemägi on Lääne-Eesti kõrgeim koht ja nii kaitseala kui ka kogu Rapla maakonna väljapaistvaim looduslik pinnavorm. Mäe absoluutne

kõrgus on 106,4 m, suhteline kõrgus 24–29 m. Paluküla hiemägi on ajalooline looduslik pühapaik, mille piirid kattuvad üldjoontes sihtkaitsevööndiga. Pinnavormi kaitsmise eesmärk on tagada ka Hiemäe ajaloolise vaate säilimine, kus maastikuilme osaks on metsaga kaetus ja pikaajaliselt kasutatud rohumaad. Paluküla hiemäe puhul on tegemist tähtsa ja tähendusliku sakraalobjektiga. Kaitsealale jäävad ka muistse Keava linnuse linnamägi ja Linnaaluste muinasasula alad, mis on muinsuskaitse all. 2008. aastal Barcelonas toimunud IUCNi maailma looduskaitse IV kongressil kiitis Eesti heaks resolutsiooni looduslike pühapaikade tunnustamise ja kaitsealadel kaitsmise kohta.

Maastikuliselt paikneb Kõnnumaa maastikukaitseala Põhja-Eesti lavamaa, Kõrvemaa ja Pärnu madaliku maastikurajoonide piiril. Kõrvemaa haarab ka oosistikke Järvakandi–Lelle–Paluküla joonel ning Paluküla mõhnastikku koos Paluküla hiemäega.

Esmased registreeritud andmed ala loodusväärtuste kohta pärinevad 1935. aastast (Vilbaste, matk Paluküla Hiemäele). 1961. aastal võeti erilise tähelepanu alla Keava-Esku oos (Keava mäed Keava-Esku servamoodustiste nime all), mis on silmapaistev kuppelmaastiku element, mis mitmekesistab oma pinnavormiga ümbritsevat tasandikulist maastikku. 1964. aastal kaitse alla kaasatud Paluküla hiemäel on peale Lääne- ja Loode-Eesti kõrgeima tipu staatuse ka pikk pärimuslik ajalugu ning pärimus-kultuuriline väärtus. Paluküla hiemäe pärimus kõneleb vanast hiemäest, pühadest puudest, kividest ning inimestest, kes on üht kohta pühaks pidanud ning elavat loodust austanud ja hoidnud. 1973. aastal kinnitati Paluküla-Sillaotsa servamoodustised kohaliku tähtsusega kaitstavateks objektideks. Selle mandrijäätkekkelise servamoodustise eriti tähelepanu vääriv osa on valdavalt kruusast koosnev Paluküla mõhnastik ning omavahel liitunud kaks paralleelset oosi ehk Pugumägi. 1981. aastal moodustati Keava, Loosalu ja Palasi rabast sookaitseala. Keava rabas asuvad teaduslikku huvi pakkuvad ja silmapaistvad rabalehtrid. Loosalu raba veekogudes asuvad põhjapoolsed planktoni liigid ja Loosalu järv on Eesti kõige suurem rabajärv (35 ha). Ümara kujuga laukarikas Palasi raba moodustab koos ümbritsevate Paluküla ooside ja mõhnadega tähelepanuväärse pinnavormilise koosluse. Kõnnumaa kaitseala mitmekesisel maastikul on nii maastikuline, geoloogiline, ökoloogiline, õppeotstarbeline, majanduslik (turism) kui ka rekreatiivne (puhkealana kasutatav) väärtus.

Olev Abner on uurinud Rapla maakonna sookaitsealade haruldasi taimekooslusi ja liike 1990. aastate alguses (Abner, 1992). Aastatel 2009, 2010 ja 2012 inventeeriti Eestimaa Looduse Fondi eestvedamisel kaitseala soolalasid (Paal, Leibak, 2013). Soode linnustikust on ülevaate koostanud Agu Leivits (Leivits, 2003) ning 2012. aastal inventeeris ta riikliku seire käigus Kõnnumaa suurimate soode (Keava) linnustikku (Leivits, 2012). Kaitseala piiranguvööndi metsad inventeeris kaitse-eeskirja ekspertiisi koostamise eeltööna OÜ Tirts&Tigu juhtivekspert Lauri Klein. Väarielupaikade inventuur toimus kaitsealal aastatel 1999–2002.

Inventeeritud elupaikadest moodustavad huumustoitelised järved ja järvikud (3160) kaitsealast 1,8% (111,7 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega A–B (väga esinduslik kuni esinduslik). Kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210) moodustavad kaitsealast 0,1% (6,2 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega B–C. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) moodustavad kaitsealast 0,02% (1,3 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega vahemikus B–C (esinduslik kuni arvestatav). Niiskuslembedes kõrgrohostud (6430) moodustavad kaitsealast 0,08% (5,3 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega C. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) moodustavad kaitsealast 0,12% (7,6 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega B–C. Rabad (7110*) moodustavad kaitsealast 32,8% (1983 ha) ja on esinduslikkusega A–B.

Nokkheinakooslused (7150) on Eesti tingimustes raba elupaigaga vahetult seotud kooslused, mida ei ole eraldi elupaigana kaardistatud. Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120) moodustavad kaitsealast 1,12% (68 ha) ja on esinduslikkusega B–C. Siirde- ja õõtsiksood (7140) moodustavad kaitsealast 6,9% (418 ha) ja on esinduslikkusega A–B. Liigirikkad madalsood (7230) moodustavad kaitsealast 0,36% (22,3 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega B. Vanad loodumetsad (9010*) moodustavad kaitsealast 2% (123 ha) ja on esinduslikkusega A–C. Vanad laialehised metsad (9020*) moodustavad kaitsealast 0,3% (18,6 ha) ja on esinduslikkusega A–B. Rohunditerikkad kuusikud (9050) moodustavad kaitsealast 1,32% (80,2 ha) ja on esinduslikkusega vahemikus A–C. Okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060) moodustavad kaitsealast 0,05% (2,9 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega B–C. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) moodustavad kaitsealast 6,5% (397,6 ha) ja on esinduslikkusega vahemikus A–C. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) moodustavad kaitsealast 11% (670,2 ha) ja nende esinduslikkus jääb vahemikku A–C.

Kaitseala metsa- soo- ja niidualad on olulised elupaigad paljudele linnuliikidele. Kaitse-eesmärgiks on seatud kaljukotkas, laanepüü, laululuik, metsis, mudatilder, nõmmelõoke, rüüt, valgeselg-kirjurähn, teder, kiivitaja, musträhn ja väänkael. Kaljukotkapaar on Keava rabasaarel pesitsenud aastaid. Tegemist on kunagise puisniiduga rabasaarega, millest on nüüdseks, pärast hooldamise lõppemist kujunenud vana laialehelise metsa elupaigatüüp. Kuigi vahepeal oli pesakoht tühi, on viimastel aastatel pesitsus õnnestunud. Nii 2012. kui ka 2013. aastal lennuvõimestus pesas üks poeg (Kotkaklubi, Nellis). Kiivitaja on 2012. aastal kaitsealal registreeritud Keava rabas (12 paari) ja Palasi rabas (üks paar). Laululuige pesitsemine on registreeritud Keava rabas (Keava sihtkaitsevöönd) 1995. ja 2012. aastal. (Leivits, 2013). Metsise asustus jääb kaitsealal Kaiu vallas asuvasse Kõrgemäe sihtkaitsevööndisse. Seal asub ka ametlikult registreeritud Tammikmäe metsisemäng, millel on tehtud seiret alates 1986. aastast. 2015. aasta vaatluse järgi on alal registreeritud kahe kukega mäng (EOÜ, Ojaste 2015). Mudatildrit on leitud 2012. aasta soode linnustiku seire käigus kaitsealal Keava soostikus 16 paari ja Loosalu rabas kaheksa paari, Kõrgemäe rabas kuus ja Palasi rabas viis paari. Mudatildri arvukus kõigub aastati tugevasti. Musträhn on registreeritud kaitsealal 2013. aasta maikuus Palukülas. Rüüt on samuti esindatud kõigis Kõnnumaa soodes ja rabades. 2012. aasta soode linnustiku seire käigus leiti Keava rabas 13 paari, Loosalu rabas kuus paari, Kõrgemäe rabas neli paari, Palasi rabas üks paar. Tedre mängualasid on A. Leivitsa 2003. aasta andmete järgi neljas kohas: kolm Keava rabas ja üks Palasi rabas. 2012. aasta soode linnustiku inventuuri käigus loendati Keava ja Palasi rabas kokku üheksa tedrekukke. Valgeselg-kirjurähni pesitsemine registreeriti kaitsealal 2013. aastal Palukülas. Elupaiga suurus on 14 ha (EELIS, Tuule, 2013). Väänkael on kaitsealal registreeritud aastatel 1995–2002 kuni kümne paarina (Leivits, 2003) ja Palukülas 2013. aastal üks isend. Laanepüü ja nõmmelõokese asustatud pesakohti on Paluküla piirkonnas registreeritud kevadel 2013 (Tuule, 2013).

Kõnnumaa-Väätsa linnuala kaitse-eesmärgiks on veel must-toonekurg (*Ciconia nigra*), keda Kõnnumaa maastikukaitseala eesmärkides ei ole kajastatud, kuna linna pesitsemist ei ole alal tuvastatud. Linnualale jääval Saunametsa metsise püsielupaigas on must-toonekurele püstitatud tehispesa ja viimased pesitsemised selles on olnud 1990. aastate keskpaigas.

Alal on eesmärgiks seatud kahe nahkhiireliigi, ühe liblikaliigi ja ühe putukaliigi kaitse. Nendeks liikideks on põhja-nahkhiir, tõmmulendlane, suur-kuldtiib (Kõnnumaa loodusala kaitse-eesmärk) ja palukuklane. Põhja-nahkhiir ja tõmmulendlane on kaitsealal registreeritud 2012. aasta suvest Palukülas ning ala kasutatakse toitumisalana ja suvise varjupaigana (Rennel, 2013). Kaitse-eesmärgiks seatud suur-kuldtiiba on aastatel 1998 ja 2001 leitud kaitseala Palasi

rabast (M. Martin). Praegused liigi leiukohad kaitsealal on täpsustamisel. Palukuklaste suurimad kolooniad on registreeritud kaitsealal Palukülas hiiemäe ümbruses. 2008. aastal fikseeriti seal vähemalt 50-pesaline asurkond (A.-J. Martin, 2008).

Taimeliikidest on kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud turvastarn, kuninga-kuuskjalg, kaunis kuldking, ainulehine soovalk, sookäpp ja põdrajuure-soomukas, samblaliikidest läikiv kurdsirbik. Turvastarna ainuke teadaolev leiukoht asub Palasi raba edelaservas madalsoos raudtee ja Lelle–Vahastu maantee lähedal. 2006. ja 2010. aastal loendati seal 150 taime, 2012. aastal vaid 10 taime (Kattai, 2012). Kuninga-kuuskjala viimased leiukohad on registreeritud Lau külas Venemäe soos 2009. aastal. Kaunis kuldking on registreeritud Linnaaluste külas Keava sihtkaitsevööndi ja Kõnnumaa piiranguvööndi piiril. Sobivaid kasvukohti leidub taimele siiski ka teistes kaitseala piirkondades. Taim on Kõnnumaa loodusala kaitse-eesmärk. Ainulehist soovalku on leitud mitmes kaitseala soo- ja rabamassiivis Palasi, Keava ja Loosalu sihtkaitsevööndis (Abner, 1992). Sookäpp on vähearvukalt kaitseala üksikutes märgades turbasamblaga soodes, Palasi ja Keava sihtkaitsevööndis. Põdrajuure soomukas on arvukamalt levinud Paluküla niitudel, kohati 100 taime niidul (Sepp 2013). Läikiv kurdsirbik on Kõnnumaa loodusala kaitse-eesmärk.

Lisaks eespool kirjas olevale on Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud asjaoluga, et tegemist on ülepinnaaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala asub täielikult Kõnnumaa looduslal ja Kõnnumaa-Väätsa linnualal, mille piire on kavas laiendada Kõnnumaa maastikukaitseala uute välispiirideni.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala suurim väärtus on hästi säilinud eriilmeline maastik erinevate pinnavormide, soo- ja metsakooslustega. Kaitsealal asub suur hulk pärandkultuuri objekte, RMK matkarajad koos nende juurde kuuluva taristuga. Seetõttu on kaitseala tüübiks valitud jätkuvalt maastikukaitseala, mis iseloomustab alal olevaid mitmekesiseid loodus-, kultuuri- ja turismiväärtusi. Ala jätkuvat kaitse all hoidmist maastikukaitsealana toetasid ka avalikul väljapanekul osalenud maaomanikud, ettevõtjad ja kohalik omavalitsus.

Kõnnumaad ei ole võimalik kaitsta hoiualana, kuna hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks ning seal kaitstakse elupaiku ja kasvukohti, mille kaitseks on hoiuala moodustatud. Hoiuala kaitsekord ei võimalda kaitsta kooslusi tervikuna. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on paljude erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitserižiimi täpsustamiseks vajalik. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist, mis on sellel alal vajalik, et rakendada konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisi nõudlusi arvestavaid piiranguid kaitseala osal, kus need vajalikud on (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahi reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala ja vööndite piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et oleks hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja

ajas vähe muutuvaid objekte (teed, kraavid, metsasihid, elektriliinid, mõõdistatud maaüksused). Kohtades, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel mõttelist sirgjoont. Kaitseala välispiiril olevad kraavid on tsoneeritud kaitsealast välja või asuvad hooldatavas sihtkaitsevööndis. Välispiiril olevate elektriliinide puhul on kasutatud puhvrit, mis jätab liinialuse maa kaitsealast välja. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid.

Pindalalised muutused eramaade osas on järgmised. Kaitse alla lisandub varem kaitseta maad 25,2 ha ulatuses ja sellest jääb sihtkaitsevööndisse 0,2 ha. Muutus on vajalik, et välispiiri kulgemine oleks looduses tuvastatav ja arusaadav, varasemalt on piir läbinud metsa mõttelise sirgena. Hoiualalt läheb eramaad sihtkaitsevööndisse 0,1 ja piiranguvööndisse 0,8 ha, eeskätt uuema põhikaardi järgi piiritlemise tõttu. 244,77 ha maad arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse väärtuslike looduskoosluste tõttu (ka rabaosad). Vastupidiselt määratakse 13,6 ha sihtkaitsevööndis olevat maad piiranguvööndisse. Kaitse alt välja arvatakse 8,9 ha piiranguvööndi maad. Seda põhjusel, et piir on korrigeeritud uuema põhikaardi järgi

Võrreldes senise Kõnnumaa maastikukaitseala pindalaga (5743,6 ha), suureneb kaitseala pindala 6054,5 hektarini, st 310,9 ha võrra. Kaitseala laienemine on eelkõige tingitud 2007. aastast kaitse all oleva Kõrgemäe hoiuala (283,2 ha, riigimaa) liitmisest kaitsealaga. Hoiuala piirneb vahetult kaitsealaga ning moodustab senise maastikukaitsealaga tervikliku ala, samuti on hoiuala peamiseks eesmärgiks soolade kaitse, mis ühtib kaitseala eesmärkidega. Ala moodustub Kõrgemäe rabast ja seda ümbritsevast rabametsast. Seega on mõistlik loodusobjekti eri tüübid liita. Lisaks liidetakse kaitsealaga kaljukotka püsielupaik. Välispiiri muud korrigeerimised puudutavad peamiselt kaitseala välispiiri ühildamist vahepeal katastrisse kantud katastriüksuste piiridega ning looduses paremini jälgitavate objektidega (näiteks kraavid ja teed) kasutamise, mis on uuemal põhikaardil.

Sihtkaitsevööndisse kuulub Kõnnumaa maastikukaitsealal 3785,6 ha ja piiranguvööndisse 2268,9 ha. Võrreldes kehtiva kaitse-eeskirjaga on eelnõukohase määrusega kehtestatav sihtkaitsevööndi pindala suurenenud 1600,8 ha võrra. Seda eelkõige kõrge looduskaitseväärtusega soo- ja metsakoosluste arvel riigimaa ja jätkuvalt riigimaa osas, samuti kaljukotka püsielupaiga liitmise tulemusel. Suurendatud on senist nelja sihtkaitsevööndit: Keava, Loosalu, Palasi, Suursaare. Kõrgemäe hoiuala põhjal on moodustatud üks uus sihtkaitsevöönd (Kõrgemäe) raba ja metsaelupaigatüüpide kaitseks. Niisamuti oli vajalik määrata Paluküla hiiemägi sihtkaitsevööndisse, kuna suuremad hooldusraied vööndis on vastuolus kaitse-eesmärkidega. Kokku on kaitsealal eramaad 1884 ha, munitsipaalmaad 117,7 ha, riigimaad 4053,2 ha ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad 0,4 ha.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala kuuest sihtkaitsevööndist ja neljast piiranguvööndist. Üle poole kaitsealast kuulub uue tsoneeringuga sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitsealuste liikide elupaikade ning metsa- ja sookoosluste loodusliku arengu tagamiseks, samuti oluliste vaadetega maastikuilme säilitamiseks. Piiranguvööndisse jäävad peamiselt piirkonna majanduslikult kasutatavad alad, õuemaad ja muud looduskaitse seisukohalt vähem väärtuslikud alad.

Hiiemäe sihtkaitsevöönd (36,1 ha). Hiiemäe (hooldatav) sihtkaitsevöönd hõlmab Palukülas asuvat Paluküla hiiemäge. Vööndisse kuulub osaliselt vaid Hiiemäe katastriüksus (29202:003:1501). Vöönd on piiritletud mööda katastriüksuse piiri ning mööda teid ja radu, mis

jäävad vööndist välja. Mötteline sirge vööndi lõunaosas rohumaal jääb punktide 25,03120944 58,91300817 ja 25,03291412, 58,91287420 vahele.

Keava sihtkaitsevöönd (1327,8 ha). Keava (hooldatav) sihtkaitsevöönd hõlmab kaitseala lääneosas asuvat Keava raba ja seda ümbritsevaid soo- ja rabametsi. Vööndisse kuuluvad täies ulatuses riigi omandisse kuuluvad maaüksused Vahastu metskond 254 (29202:002:0079) ja Kõnnumaa maastikukaitseala 2 (29201:001:0446) ning eramaaüksused Erko-Tooma (29202:003:0005), Taga-Pendi (29202:003:0580), Linnamäe (29202:003:1441), Hiireherne (29202:004:0130), Näkirohu (29202:003:0037), Pihelga (29202:003:0006), Soo (29202:002:1651) ja Künnapuu (29202:002:0070). Osaliselt jäävad vööndise riigi omandisse kuuluvad maaüksused Vahastu metskond 37 (29202:003:0400), Vahastu metskond 280 (29202:003:0021) ja Vahastu metskond 256 (29201:001:0396) ning eramaaüksused Sookäpa (29202:003:0031), Jugapuu (29202:003:0038), Sõrmkäpa (29202:004:0128), Uuetoa (29202:003:1442), Lauri-Vanakõrtsi (29202:002:1670), Tarsi (29202:002:1710), Mäe (29202:002:1402), Tooma (29202:002:1641) ja Vare (29202:002:0812). Vööndi põhjaosas jääb vööndisse ka väike riba riigi omandisse kuuluvast maaüksusest Keava turbatootmisala (29202:003:0550), mis on sihtotstarbelt turbatööstusmaa. Vööndi piir kulgeb peamiselt mööda katastripiiri, katastriüksusel Keava turbatootmisala ja vööndi põhjaosas kulgeb piir mööda kraavi serva (kraav jääb nii kaitsealast kui ka vööndist välja). Kirdeosas on see kraav piiriks ka Kõnnumaa piiranguvööndiga (kraav jääb piiranguvööndisse). Vööndi idaosas Suursaare sihtkaitsevööndiga piirnevas osas maaüksusel Vahastu metskond 37 kulgeb piir samuti osaliselt mööda kraavi serva, kusjuures kraav on tioneeritud Keava sihtkaitsevööndisse. Maaüksuste Vahastu metskond 280 ja Sookäpa juures on sihtkaitsevööndist välja tioneeritud põllumaa mööda kõlviku piiri ja see on jäetud piiranguvööndisse. Sõrmkäpa maaüksuse lääneosas kulgeb vööndi piir 383-meetrise möttelise sirgena Koplitaguse katastriüksuse loodenurgast Sõrmkäpa katastriüksuse loodenurka. Mötteline sirge järgneb Sõrmkäpa katastriüksuse loodenurgast punktini 24,96619633, 58,91263275 (kraav jääb vööndisse). Vööndi edelaosas kulgeb piir osaliselt mööda tee ja raja serva (tee ja rada jäävad vööndist välja) ja idaosas osaliselt mööda kraavi serva (kraav jääb vööndist välja). Mötteline sirge Lauri-Vanakõrtsi katastriüksusel jääb Künnapuu (29202:002:0070) kinnistu loodenurga ja punkti 24,95273816, 58,93263915 vahele.

Kõrgemäe sihtkaitsevöönd (477,7 ha). Kõrgemäe (hooldatav) sihtkaitsevöönd asub kaitseala kirdeosas ja on moodustatud kaitsealaga liidetud Kõrgemäe hoiuala põhjal. Lisaks on liidetud temaga piirnev riigi omandis olev rabamets. Vööndis kaitstavad elupaigatüübid raba ja rabamets vajavad sihtkaitsevööndi režiimi, mis välistab raied ja veerežiimi muutvad tegevused. Vööndi piir kulgeb peamiselt mööda katastripiire ja hõlmab täielikult eramaaüksust Õie (27701:003:1190). Osaliselt jääb vööndisse RMK maaüksus Vahastu metskond 21 (27701:003:0760) ja eramaaüksus Urvalinnu (27701:003:0074). Vööndi põhjaosas Urvalinnu ja Vahastu metskond 21 katastriüksusel jookseb piir mööda Kässu oja serva (oja jääb sihtkaitsevööndi ulatuses kaitseala koosseisu). Lõunaosas kulgeb piir ühes kohas möttelise sirgena Loosalu maaüksuse kirdenurgast Vahastu metskond 21 maaüksuse piirini ehk kaitsealast välja jääva Padriku maaüksuse (27701:005:0042) läänenurka. Lisaks kulgeb Kõrgemäe sihtkaitsevöönd osaliselt mööda kõlvikupiiri. Vööndi piir on ka välispiiriks, välja arvatud vööndi edelapiir, mis piirneb Loosalu sihtkaitsevööndiga.

Loosalu sihtkaitsevöönd (992,5 ha). Loosalu (hooldatava) sihtkaitsevööndi moodustab kaitseala idaosas ümber Loosalu järve asuv Loosalu raba ja seda ümbritsevad soo-, raba- ja laanemetsad. Sihtkaitsevööndisse jääb Kõnnumaa piiranguvööndi lahustükk Loosalu-Truia (27701:003:0680) ja Rohusilmiku (27701:001:0358) maaüksustega. Vööndi piir kulgeb mööda

riigimaaüksuse Vahastu metskond 21 (27701:003:0760) katastripiiri, maaüksus jääb vööndisse osaliselt. Lisaks kulgeb piir mööda riigimaa Kaljukotka (27701:003:0076) ning eramaaüksuste Rabametsa (27701:003:2400) ja Loosalu (27701:003:2080) katastripiire. Loosalu maaüksuse kirdenurgast kulgeb vööndipiir mõttelise sirgena Vahastu metskond 21 katastripiirini ehk kaitsealast välja jääva Padriku maaüksuse (27701:005:0042) läänenurka. Maaüksuste Vahastu metskond 21 põhja- ja lõunaosas ning Rabametsa maaüksuse põhjaosas on vööndipiir ka kaitseala välispiiriks.

Palasi sihtkaitsevöönd (595,7 ha). Hooldatav sihtkaitsevöönd hõlmab kaitseala lõunaosas olevat Palasi raba ja seda ümbritsevat soo- ja rabametsa. Vööndi piir kulgeb mööda katastriüksuste piire ja mööda kraave, mis on vööndist välja tsoneeritud. Põhjaosas on vööndis osaliselt riigimaaüksus Vahastu metskond 260 (29202:004:0182) ja Kärü metskond 31 (29202:004:1129), täielikult eramaaüksused Liivaku (29202:004:1178), Haneputke (29202:004:0129), Sarapiku (29202:003:0350), Kaskemäe (29202:006:0282). Lõunaosas hõlmab vööndipiir osaliselt eramaaüksused Pärnavälja (29202:006:0019) ja Vanamatsi (29202:006:0751), kulgedes seal mööda kõlviku piiri (sooala jääb sihtkaitsevööndisse). Edelaosas on piiriks Tallinn-Lelle-Pärnu raudtee maaüksus (29202:004:0029), mis jääb kaitsealast välja. Vööndi edela- ja idapiir on kaitseala välispiiriks.

Suursaare sihtkaitsevöönd (355,8 ha) koosneb kahest lahustükist. Ühe osa sihtkaitsevööndist moodustab Keava raba idaosas olev soosaar ja seda ümbritsevad soo- ja metsaelupaigatüübid. Teine osa jääb umbes kilomeetri kaugusele lõunasse. Põhjapoolne lahustükk hõlmab riigimaaüksusi Vahastu metskond 255 (29202:003:0048), Vahastu metskond 257 (29202:003:0049) ja väikese osa maaüksusest Vahastu metskond 37 (29202:003:0400). Vahastu metskond 37 maaüksusel kulgeb vööndi piir mööda kraavi (kraav jääb Keava sihtkaitsevööndisse) kuni Vahastu metskond 280 maaüksuse piirini. Lisaks on osaliselt vööndis eramaaüksus Uuetoa (29202:003:1442), kus vööndi piir kulgeb mööda kraavi ning kraav ise jääb Keava sihtkaitsevööndisse. Lõunapoolsem lahustükk on moodustatud peamiselt riigimaade Vahastu metskond 37 (29202:003:0400), Sõrmkäpa (29202:004:0128) ja Hiireherne (29202:004:0130) katastriüksuste baasil. Sellesse lahustükki jääb ka eraomandisse kuuluv Otimardi (29202:004:1063) katastriüksus. Mõtteline sirge lõunapoolse lahustüki põhjaosas jääb punktide 24,96619633, 58,91263275 ja 24,98935620, 58,91242937 (Sõrmkäpa maaüksuse loodenurk) vahele. Ühtlasi jääb mõtteline sirge vööndi idaosas Sõrmkäpa maaüksuse loodenurgast Koplitaguse maaüksuse loodenurka koordinaatidega 24,98806938, 58,90904874. Suursaare sihtkaitsevööndisse jääb I kaitsekategooriasse kuuluva kaljukotka kaks pesakohta. Põhjapoolne lahustükk piirneb idas väikeses osas Kõnnumaa piiranguvööndiga, ülejäänud osas Keava sihtkaitsevööndiga. Lõunapoolne lahustükk piirneb põhjast, läänest ja osaliselt idast Keava sihtkaitsevööndiga, lõunaosas nii välispiiri kui Ohekatku piiranguvööndiga ning ida- ja kaguosas Kõnnumaa piiranguvööndiga.

Keava mägede piiranguvöönd (121,4 ha). Keava mägede piiranguvöönd on moodustatud kaitseala loodeosas asuvas Keava mägedes ja see hõlmab osa senisest Kõnnumaa piiranguvööndist. Vöönd hõlmab metsaga kaetud servamoodustisi. Vööndi piir kulgeb lääneosas mööda Linnamäe (29202:002:1603) maaüksuse piiri, edasi riigimaaüksuse Vahastu metskond 40 (29202:002:1240) kraavi mööda kuni elektriliinini. Seejärel edasi põhja poole u 550 m mööda elektriliini kaitsevööndit (puhverala nimipingel 15 kV on 10 m). Edasi järgib vööndipiir kraavi (jääb kaitsealalt välja) ja metsakõlvikut põhja ja kirde suunas, ületades Keava-Hõreda tee ja jätkudes mööda riigimaaüksuse Vastu metskond 100 (29202:003:0390) piiri mööda kuni eramaaüksuse Oja (29202:003:0001) piirini. Edasi kulgeb piir Oja ja Loorentsi

(29202:003:1453) maaüksusel 415-meetrise mõttelise sirgena kuni Loorentsi maaüksuse kagunurgani. Sealt edasi kulgeb piir edelasse mööda Loorentsi ja Oja maaüksuse lõunapiiri maaüksuse Vahastu metskond 100 piirini ja edasi lõunaase mööda Vahastu metskond 100 piiri mööda kuni maaüksuseni 20120 Keava-Hõreda tee (29202:003:1451). Mööda teemaaüksuse piiri (tee jääb vööndisse) jõuab piir Linnamäe maaüksuse edelanurka (Keava-Hõreda tee katastriüksus 29202:002:1611 jääb kaitsealalt välja). Vöönd piirneb kaguosas väikeses osas Keava sihtkaitsevööndiga, ülejäänud osas on vööndi piir välispiiriks.

Kõnnumaa piiranguvöönd (1899,5 ha). Kõnnumaa piiranguvöönd paikneb üle kogu Kõnnumaa maastikukaitseala, hõlmab enamasti eramaid ja moodustab mitmeid lahustükke teiste vööndite vahel. Tegemist on valdavalt metsaga kaetud puhveraladega sihtkaitsevööndite vahel, kus on inventeeritud mitu looduskaitsealust taimeliiki. Piiranguvööndi alad tagavad sidususe sihtkaitsevööndite vahel. Kokku on see piiranguvöönd seitsmes lahustükis. Vööndi kirdeosas on kaks eramaaüksustega lahustüki, kus vööndi ja kaitseala välispiir kulgeb mööda Kraavivahe (27701:003:2162) ja Urvalinnu (27701:001:0074) ning Tammikmäe (27701:003:0033) ja Herma-Matsi (27701:001:1841) maaüksust läbivaid kraave (kraavid on tsoneeritud kaitsealast välja). Lisaks kraavidele kulgeb piir ka mööda maaüksusi ja mõttelist sirget. Mõtteline sirge jääb punktide 25,09751640, 58,96785820 ja 25,10121596, 58,96756620 vahele. Loosalu sihtkaitsevööndi sees asub väike lahustükk, mille moodustavad maaüksused Loosalu-Truia (27701:003:0680) ja Rohusilmiku (27701:001:0358).

Palasi sihtkaitsevööndist lõunas asub lahustükk, mille välispiiriks on Lelle-Vahastu tee (tee jääb kaitsealast välja). Keava sihtkaitsevööndi edelaosas on lahustükk, mille välispiiriks on lääneosas kohalik tee ja teerada (jäävad kaitsealast välja) ning lõunaosas Mesila (29202:004:1260) ja Põhjatarna (29202:004:0127) maaüksuse katastripiir. Väike lahustükk asub Kaevu (29202:002:0014) maaüksuse idaosas (piirneb Keava sihtkaitsevööndiga), kus kaitseala välispiiriks on maaüksust läbiv teerada (jääb kaitsealast välja) ja Kaevu maaüksuse katastripiir.

Kõige suurem lahustükk asub Keava, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndi vahel. Lahustüki edelaosas on kaitseala välispiiriks maaüksuste katastripiirid, kraavid, Rõue jõgi (kraavid ja jõgi on kaitsealast välja tsoneeritud) ning Tallinn-Lelle-Pärnu raudtee, lõunaosas Lelle-Vahastu tee (teed on kaitsealast välja tsoneeritud). Vööndi kagu- ja idaosas on välispiiriks maaüksuste katastripiirid kuni kirdeosas oleva Kungla-Mihkli (29201:003:0850) maaüksust läbiva teerajani (teerada on kaitsealast välja tsoneeritud), mida mööda kulgeb välispiir kuni Rāmasoo-Paluküla teeni. Mööda tee serva (tee jääb kaitsealast välja) kulgeb vööndi ja kaitseala välispiir loode poole kuni Pendioru (29201:003:0756) maaüksust läbiva kraavini ja mööda seda (kraav jääb kaitsealast välja) kuni riigimaaüksuse Vahastu metskond 37 (29202:003:0400) maaüksuse katastripiirini.

Ohekatku piiranguvöönd (13,5 ha). Ohekatku piiranguvöönd asub kaitseala edelaosas ja see hõlmab Põldmetsa (katastriüksuse tunnuse nr 29202:004:0174) ning Anikatsi (tunnuse nr 29202:004:0672) katastriüksust. Piiranguvöönd on vajalik, et tagada kaitse-eesmärgiks olevale liigile sobivad pesitsustingimused.

Paluküla piiranguvöönd (234,5 ha). Paluküla piiranguvöönd koosneb kahest lahustükist. Vööndid asuvad Kõnnumaa maastikukaitseala kaguosas. Vööndisse jäävad täielikult maaüksused Hiitaguse (29202:003:0230), Vahastu metskond 98 (29202:003:0410), Kivi (29202:003:0470), Arupalu (29202:003:0270), Saarte-Sassi (29202:003:0370), Kadaka

(29202:003:0027) ja Käoraamatu (29202:003:0030). Suuremas osas jääb vööndisse maaüksus Hiimäe (29202:003:1501), osaliselt maaüksus Vendepõlve (29202:003:0420). Vöönd hõlmab Palukülas asuvaid ja valdavalt metsaga kaetud servamoodustisi. Valdavalt jookseb vööndi piir mööda katastripiire. Põhjaosas Vahastu metskond 98 katastriüksusel kulgeb piir mööda tee serva (tee jääb Kõnnumaa piiranguvööndisse). Idaosas on ühes kohas kasutatud mõttelist sirget: Kaljukotka (27701:003:0076) maaüksuse lõunanurgast Kivi maaüksuse põhjanurka. Vööndi lääneosas on piiriks Rāmasoo-Paluküla tee ja elektriliin, mis jäävad mõlemad Kõnnumaa piiranguvööndisse. Vöönd on ümbritsetud Kõnnumaa piiranguvööndist.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Lauri Klein, Uudo Timm, Piret Kiristaja, OÜ Tirts&Tigu, 2012).

Keskkonnaamet ei toetanud eksperdiarvamus (Lauri Klein, Uudo Timm, Piret Kiristaja, OÜ Tirts&Tigu, 2012) välja pakutud Kädva metsise püsielupaiga liitmist kaitsealaga, kuna püsielupaiga kaitsereežiim tagab juba piisava kaitse.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate looduslike elupaikade ja kaitsealuste liikide soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse seaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevuste piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandamis- ja turismialase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna

isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Kaitsekorra järgnevates peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks on vastavad piirangud vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kuueks sihtkaitsevööndiks ja neljaks piiranguvööndiks. Leebem kaitse-eeskirja seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamisele, kuna see ei taga elupaigatüüpide, liikide elupaikade, samuti maastike ja pinnavormide ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objektide säilimist.

Käesoleva määruse vastuvõtmisel tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 175 „Hoiualade kaitse alla võtmine Rapla maakonnas” § 1 lõige 1 punkt 9¹, millega võeti kaitse alla Kõrgemäe hoiuala. Samuti tunnistatakse kehtetuks määruse lisas esitatud Kõrgemäe hoiuala kaart. Muudatuse põhjuseks on Kõrgemäe hoiuala territooriumi liitmine Kõnnumaa maastikukaitsealaga.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita adru ja pilliroo varumist, sest kaitsealal puuduvad veekogud, kus nende teke oleks võimalik.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud Kõrgemäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 30. juunini ja Suursaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 31. juulini. Viibimise keeld ei kehti järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning Kõrgemäe sihtkaitsevööndis oleval matkarajal. Liikumispiirang Kõrgemäe sihtkaitsevööndis on kehtestatud metsise soodsa seisundi säilitamiseks vajaliku mängu- ja pesitsusaegse rahu tagamiseks. Piirangu seadmise aluseks on keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” § 4 lõige 5 ja metsiseuurija Ivar Ojaste seisukohad liigi bioloogia ja käitumise osas. Liikumispiirang Suursaare sihtkaitsevööndis on kehtestatud I kaitsekategooriasse kuuluva liigi kaljukotka soodsa seisundi (pesitsemise ja poegade üleskasvatamise) tagamiseks. Piirangu seadmise aluseks on keskkonnaministri 16. aprilli 2009. a määruse nr 18 „Kaljukotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 4 lõige 3.

Lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine on kaitsealal lubatud piiranguvööndis ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Muul juhul on telkimine ja lõkke tegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Lõkketegemise piirang tuleneb piirkonna kõrgest tuleohust, eelkõige aktiivsemal külastusajal suveperioodil, mida põhjustab rabas leiduva turba suur tuleohtlikkus. Turvas on äärmiselt tuleohtlik ka märjana ning võib põleda ka maa all, kui tal on ligipääs hapnikule. Telkimise puhul on arvestatud, et sihtkaitsevööndis paiknevad esinduslikud soo- ja metsaelupaigatüübid ning kaitsealuste liikide elupaigad, seega saab seal telkimist lubada vaid ettevalmistatud kohtades. Piiranguvööndis on vähem inimtegevusele tundlikke alasid, seega on seal telkimine lubatud. Telkimise ja lõkke tegemise korral peab arvestama keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel ning jalgrattaga sõitmine teedel ja radadel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, liinirajatiste hooldustöödel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas metsa- ja põllumajandustöödel. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud suusa- ja matkaradade mootorsõidukiga ettevalmistamine. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid rahvaürituse korraldamisel. Väljaspool teid sõidukiga liikumine võib kahjustada tallamisõrnu soolupaikasid ja metsaalust, seepärast on eelnev kooskõlastus vajalik. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse §-s 154 esitatud erisusele, mille alusel võib maastikusõidukiga teedel sõita jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Samuti võib maastikusõidukiga teed ületada tingimustel, et tee on mõlemale poole piisavalt nähtav, sellega ei tekitata ohtu teel liiklejatele ja sõidutee ületatakse kõige lühemat teed mööda. Teel sõites peab maastikusõidukijuht andma teed teistele liiklejatele. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud suusa- ja matkaradade mootorsõidukiga ettevalmistamine. Eelkõige peetakse siin silmas radade ettevalmistamist talvisel ajal piisava lumekatte olemasolul. See võimaldab inimeste looduses liikumist talvisel ajal paksu lumekattega. Kooskõlastust radade hoolduseks on võimalik küsida pikemaks ajavahemikuks (näiteks talvekuud). Selliste nõusolekute saamiseks peab taotleja esitama kaitseala valitsejale ala kaardi, kuhu on peale kantud planeeritavate radade asukohad ja muu olulise info. Kui tegemist ei ole taotleja maaomandiga, peab tal olema radade sissesõitmiseks maaomaniku luba. Radade ettevalmistamist ei lubata liikumispiiranguga võõndites liikumispiirangu kehtivuse ajal või kohtades, kus see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärke. Ürituste korraldamisel võib osutada vajalikuks raskemate asjade, nt ajutiste ehitiste transport väljapoole teid. Kui soovitakse selleks kasutada sõidukit, siis tuleb tegevus kaitseala valitsejaga kooskõlastada. Oluline on mees pidada, et ka ajutiste ehitiste püstitamiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Kaitseala rabades asuvad rabajärved ja järvikud kus on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Vajalik on hoida nende järvede head ja väga head looduslikku seisundit ning kaitsta seal pesitsevate ja toituvate lindude rahu. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine pole lubatud, kuna väikesed rabajärved ei ole mootorpaadiga sõitmiseks sobilikud, samuti paiknevad need raskesti ligipääsetaval rabamaastikul ning on õetsikkallastega. Mootorita ujuvvahendiga sõitmine on kaitsealal lubatud ka senise kaitsekorra järgi ja see ei ole kahjustanud kaitseala kaitse-eesmärke.

Kalapüüki kaitse-eeskiri ei piira, kalastamiseks kasutatakse Loosalu rabas asuvat Loosalu järve. Kalapüük ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud Kõrgemäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 30. juunini (oluline on metssigade küttimiseks lubada vööndis liikumist juba suve keskpaigast), Suursaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 31. juulini ning Ohekatku piiranguvööndis 15. veebruarist 31. juulini. Ajalise piirangu seadmise aluseks Kõrgemäe sihtkaitsevööndis on keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” § 4 lõige 4 ja metsiseuuriija Ivar Ojaste seisukohad liigi bioloogia ja käitumise osas. Suursaare sihtkaitsevööndis ja Ohekatku piiranguvööndis on piirangu puhul lähtutud keskkonnaministri 16. aprilli 2009. a määruse nr 18 „Kaljukotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 4 lõikest 4. Põhjendused liikumispiirangu seadmiseks on esitatud peatüki

alguses. Kaitseala teistes piirkondades ja teistel aegadel ei ohusta jahipidamine kaitseala eesmärgiks seatud liike.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoimingud, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba või ehitusluba ega esitada ehitusteatis, ning jahiulukeid lisasööta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjulikku mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on kuus sihtkaitsevööndit: Hiiemäe sihtkaitsevöönd, Keava sihtkaitsevöönd, Kõrgemäe sihtkaitsevöönd, Loosalu sihtkaitsevöönd, Palasi sihtkaitsevöönd ja Suursaare sihtkaitsevöönd.

Suursaare sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsakoosluste arengu tagamine loodusliku protsessina ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Suursaare sihtkaitsevööndi peamine eesmärk on I kaitsekategooria liigi kaljukotka pesitsus- ja elupaiga kaitse ning metsakoosluste säilimine. Vööndis on inventeeritud elupaigatüüp vanad laialehised metsad (9020*) ja rabad (7110*) esinduslikkusega A. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirde- ja õõtsiksood (7140) ning liigirikkad madalsood (7230) esinduslikkusega B ning vanad loodusemetsad (9010*) esinduslikkusega C.

Keava, Kõrgemäe ja Palasi sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on järve-, soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi säilitamine ja vajaduse korral taastamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Keava sihtkaitsevööndis on inventeeritud mageveekogud (3160)

esinduslikkusega C, soolupaik rabad (7110*) esinduslikkusega A–B, siirde- ja õõtsiksood (7140) esinduslikkusega A–C ning metsaelupaigatüübid vanad looduspõõtsad (9010*) esinduslikkusega C, soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) esinduslikkusega C ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) esinduslikkusega C. Vööndis on inventeeritud mitme II ja III kaitsekategooria linnuliigi elu- ja toitumispaiku ning II ja III kaitsekategooria taimeliigi kasvukohti. Kõrgemäe sihtkaitsevööndis on inventeeritud mageveekogud (3160) esinduslikkusega C ja soolupaik rabad (7110*) esinduslikkusega C. Palasi sihtkaitsevööndis on inventeeritud mageveekogud (3160) esinduslikkusega C, soolupaik rabad (7110*) esinduslikkusega B, siirde- ja õõtsiksood (7140) esinduslikkusega B–C ning metsaelupaigatüübid vanad looduspõõtsad (9010*) esinduslikkusega B–C, rohunditerikkad kuusikud (9050) esinduslikkusega A–C, soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) esinduslikkusega C ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) esinduslikkusega B–C.

Loosalu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on järve-, soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi säilitamine ja vajaduse korral taastamine, poollooduslike koosluste säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Loosalu sihtkaitsevööndis on inventeeritud mageveekogud (3160) esinduslikkusega C, niiskuslembesed kõrgroostud (6430) esinduslikkusega C, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) esinduslikkusega B ja C, soolupaigatüüp rabad (7110*) esinduslikkusega C, rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120) esinduslikkusega C, siirde- ja õõtsiksood (7140) esinduslikkusega C ning metsaelupaigatüübid soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) esinduslikkusega C ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) esinduslikkusega C.

Hiemäe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme ja pinnavormi säilitamine, metsa- ja poollooduslike koosluste, kaitsealuste liikide elupaikade ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objekti kaitse. Pinnavorm on kaetud segametsaga, milles on väikesel pindalal inventeeritud ka loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid rohunditerikkad kuusikud (9050) esinduslikkusega B ja C, vanad looduspõõtsad (9010*) esinduslikkusega C, okasmetsad oosidel ja moreenkuhatistel esinduslikkusega B, vanad laialehised metsad (9020) esinduslikkusega C. Kuigi vööndisse jääb ka majandusmetsa ilmelisi puistuid, arenevad need pikapeale elupaigatüüpideks. Lõunaosas on mäenõlv pigem lage ja seal kasvab üksikuid puid. Seal on inventeeritud poollooduslik kooslus kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) esinduslikkusega B. Hiemäel on registreeritud valgeselg-kirjurähni pesitsusterritoorium, palukuklase asurkond, põhja-nahkhiire ja tõmmu- või habelendlase toitumisalad ning suvised varjekohad. Paluküla hiemägi on loodusliku pühapaigana arheoloogiamälestisena muinsuskaitse all (mälestise registri nr 27194). Piiranguvöönd ei ole ala kaitseks sobilik, kuna valik- ja hooldusraiate tulemusel võib oluliselt muutuda ala maastikuilme, samuti kahjustavad või hävitavad selliseid raied elupaigatüüpe ning ohustavad kaitse eesmärgiks olevate liikide pesitsus- ja toitumispaikade seisundit.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas. Piirarv 50 tuleneb ettevalmistatud puhkekohtade suurusest. Rahvaürituste piirangul on arvestatud, et oluline osa kaitsealast on kaetud looduslike sookooslustega, mis ei ole sobilikud ürituste korraldamiseks. Hiemäe sihtkaitsevööndis on lubatud rahvaürituse, välja arvatud rattaürituse korraldamine olemasolevatel radadel. Hiemäe sihtkaitsevööndisse jääv Paluküla hiemägi on populaarne koht spordiürituste korraldamiseks. Keskkonnaamet ei pea vajalikuks kooskõlastada

spordiüritusi, klassiekskursioone ja muid analoogseid rahvaüritusi, mis toimuvad Hiimäe sihtkaitsevööndi radadel, kuna sarnased üritused ei ole varasemal perioodil ala loodusväärtusi oluliselt kahjustanud või rikkunud. Spordiürituste iseloom radadel ei ole selline, millest võib eeldada kaitseväärtuste ohustamist. Ettevalmistatud kohaks loetakse nii suusa- kui matkaradasid kui ka Reevimäe avatud nõlvu, mida kasutatakse aktiivselt talvisel perioodil lumekatte olemasolul. Rahvaüritused on organiseeritud üritused ja rahvaürituseks ei loeta seda, kui näiteks talvisel ajal kogunevad inimesed nädalavahetusel mäele sportima. Lubatud spordiürituste hulka ei kuulu mootorspordiüritused, kuna radadel on mootorsõidukitega sõitmine keelatud. Jalgrattaüritused vajavad eraldi koostöölastamist, kuna jalgrattaga sõitmisel võib halbade ilmastikuolude korral tekkida pinnasekahjustus. Samuti on rattaüritusest kahjustada saanud mäe tipuosa järsemad nõlvad. Seega võib osutuda vajalikuks pinnasekahjustuste vältimiseks jalgrattaüritustele tingimuste seadmine kaitseala valitseja poolt. Rattaspordiürituste puhul tuleb ka kokku leppida, milliseid rajalõike ratastega läbitakse. Rattaüritusteks ei loeta treeninguid ja organiseerimata sõitusid, millega ei kahjustata kaitse-eesmärke.

Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas ning rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituste korraldamine piiratud osalejate arvuga või kaitseala valitseja nõusolekul ei kahjusta Keskkonnaameti hinnangul ala loodusväärtusi. Küllastuse korraldamisel on arvestatud küllastajate suunamise vajadusega, et kaitse-eesmärgid ei saaks kahjustatud. Piirang osalejate arvule võimaldab vältida suuremaid rahvakogunemisi tundlikel aladel, vajaduse korral saab kaitseala valitseja nõusolekul korraldada rahvaüritusi ettevalmistamata kohas ja suuremale osalejaskonnale, juhul kui need ei ohusta loodusväärtusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Sellega on silmas peetud eelkõige tegevusi, mis tagavad kaljukotkale ja metsisele sobivate pesitsus- ja elutingimuste olemasolu.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Hiimäe, Keava, Kõrgemäe, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Koosluse kujundamist saab lubada siis, kui see aitab kaasa eesmärgiks seatud elupaigatüüpide seisundi parandamisele või säilitamisele. Kujundusraied võivad osutuda vajalikuks, et taastada looduslikkus inimtegevusest rikutud metsaelupaigatüüpides. Samuti on kujundusraied vajalikud sooelupaigatüüpide taastamisel, kui varasemad sooalad on kuivenduse tõttu metsastunud.

Hiimäe ja Loosalu sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud poolloodulike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus. Poollooduslikud kooslused vajavad ekstensiivseid majandusvõtteid, ilma milleta need võsastuvad või vaesuvad liikide poolest.

Keava, Kõrgemäe, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Kaitseala sooelupaigatüüpides võivad osutuda vajalikuks loodusliku veerežiimi taastamistööd, kuna alal leidub kuivendusest rikutud piirkondi. Loodusliku veerežiimi taastamiseks vajalikud tööd planeeritakse kaitsekorralduskavaga ja nende tegemiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Ainsana ei ole see tegevus lubatud Suursaare looduslikus sihtkaitsevööndis, seal jäetakse kooslused looduslikule arengule.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Loosalu sihtkaitsevööndis asub RMK rajatud laudrada (Loosalu-Paluküla matkarada) koos infotahvlitega. Keava rabas paikneb RMK maal ja osaliselt eramaal amortiseerunud laudrada. Hiemäe sihtkaitsevööndis on suusa- ja matkarajad, mida hooldatakse ja mille äärest on vajalik eemaldada ohtlikke puid. Täpsemalt kirjeldatakse hooldustööde vajadust kaitsekorralduskavaga, samuti kirjeldatakse kavas, kuidas hooldustöid tuleb teostada. Kaitseala valitseja nõusolekut ei ole vaja taotleda nendeks töödeks, mida on vaja teostada koheselt otsese ohu eemaldamiseks ja läbipääsu tagamiseks rajal. Kui rajale on kukkunud puu, eemaldatakse murdunud puu täiendava kooskõlastuseta rajalt ja tõstetakse see raja kõrvale metsa. Rohkem rajatise sihtkaitsevööndisse ei ole rajatud. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud ka tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ning tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Kaitseala sihtkaitsevööndiks on valitud valdavalt raietest puutumata kõrge väärtusega vana metsaga alad ja sookooslused, kus ehitamine hävitaks esmatähtsad elupaigatüübid. Samas on võimalik näiteks õpperadade rajatiste püstitamine (infotahvlid, istepingid jms). Ehitustegevuse lubamisel on vajalik arvestada, et see tegevus ei kahjustaks pinnavormi ja maastikuilmet. Seega ei saa lubada töid, mis eeldavad ulatuslikke pinnasetöid.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Hiemäe ja Loosalu sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine või karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine. Hiemäe sihtkaitsevööndis vajab hooldamist 3,9 ha ning Loosalu sihtkaitsevööndis 2,6 ha poollooduslikke kooslusi.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud, arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega, majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määрусega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Hiemäe sihtkaitsevööndi moodustamisega ei keelata spordi- ja rahvaürituste korraldamist ning nende ürituste läbiviimisega seotud majandustegevust. Kui alal viiakse läbi koolitusi, renditakse suuski, kelke jms, siis selline tegevus on kaitsekorraga kooskõlas.

Kõrgemäe sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste viibimine ajavahemikul 1. veebruarist kuni 30. juunini ja Suursaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist kuni 31. juulini. Liikumispiirangu seadmise aluseid on selgitatud kaitsekorra üldpõhimõtete all. Piirangud on vajalikud, et tagada metsise ja kaljukotka soodne seisund. Kõrgemäe ja Suursaare sihtkaitsevööndis on lubatud sel ajal viibida järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud

tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning Kõrgemäe sihtkaitsevööndis oleval matkarajal. Matkarajal liikumine ei häiri kaitsealuseid liike. Erisuse tegemine järelevalve- ja päästetöödeks, kaitse korraldamiseks ja teadustegevuseks on vajalik eelkõige erakorraliste juhtude korral, milleks võivad olla kaitsekorra rikkumised, tulekahjud, samuti liikide või koosluste seisundi halvenemise korral nende seisundi parandamine, seiramine või uurimine.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on neli piiranguvööndit: Keava mägede piiranguvöönd, Kõnnumaa piiranguvöönd, Ohekatku piiranguvöönd ja Paluküla piiranguvöönd. Keava mägede piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse. Kõnnumaa piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, poollooduslike koosluste säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse. Paluküla piiranguvööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme ja pärandkultuurmaastiku säilitamine, elustiku mitmekesisuse kaitse, poollooduslike koosluste säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse. Piiranguvööndi eesmärk on olla puhervööndiks kaitsealuste liikide pesapaikade ja majandusmetsade vahel, vähendada väljastpoolt tulevaid häiringuid ja säilitada alal metsakooslused. Ohekatku piiranguvööndi eesmärk on kaitsealuse liigi kaitse.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Kaitseala piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades määrusega sätestatud erisustega. Samuti on lubatud kuni 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas ning kaitseala valitseja nõusolekul rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas piiranguvööndis rahvaüritusel osalejate arvus piiranguid ei ole. Rahvaürituse korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritus korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega ning pärast üritust ala korrastatakse. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks on vajalik, et kaitseala valitseja saaks piiranguvööndis asuvate loodusväärtuste, näiteks kaitsealuste liikide kaitseks, tingimusi seada. Samuti on kaitseala valitsejal rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Keava mägede, Kõnnumaa ja Paluküla piiranguvööndites on lubatud ehitise püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul. Kuna need piiranguvööndid hõlmavad hoonestatud kinnistuid, siis võib osutada vajalikuks uute hoonete või abihoonete püstitamine erakinnistutel. Kaitseala valitseja ei anna nõusolekut ehitamiseks juhul, kui see ohustab kaitse-eesmärgiks seatud väärtusi, näiteks soovitakse ehitada elupaigatüübiks inventeeritud poollooduslikule kooslusele. Sellisel juhul tuleb ehitisele otsida koht, kus eesmärgiks seatud väärtusi ei paikne. Ohekatku piiranguvööndis on vajalik säilitada metsamaad, kuna läheduses paikneb kaljukotka pesa. Ehitisega kaasneb inimeste pikemaajalisem alal viibimine, millega võib kaasneda kaitse-eesmärgiks oleva liigi oluline häirimine.

Kõnnumaa piiranguvööndis on looduskaitseaduse § 31 lõike 2 alusel tehtud leevendus uuendusraie puhul: kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud lageraie hall-lepikutes kuni 1 ha suuruse langina. Turberaie on Kõnnumaa piiranguvööndis lubatud kuni 2 ha suuruse langina. Langi pindala suuruse piiramine on vajalik, et vältida intensiivset metsade majandamist ning hoida kooslustes tekkinud häiringute tase madalal. Piiranguvööndi raieid on parim planeerida viisil, mis sarnaneb looduslikule häiringule. 1–2 ha suurustel häiringualadel toimub metsakoosluse kui terviku taastumine kiiremini. Lageraie põhjustatud häiring on suurem kui turberaie põhjustatud häiring, seega on lageraie korral lubatud langi pindala väiksem. Langi suuruse piiramine aitab kaitsealal säilitada metsakoosluste liigilist ja vanuselist mitmekesisust ning mosaiiksust. Eesmärgiks on mitte liialt killustada kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendada vanema metsa sidusust. Uuendusraie piiramisega tagatakse maastikuilme, koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused metsade vanuse struktuuris. Keava ja Paluküla piiranguvööndis kaitse-eeskirjaga uuendusraietele leevendusi ei tehta, seega on uuendusraied nendes vööndites keelatud. Oluline on sealsetel pinnavormidel (Keava-Esku ja Paluküla-Sillaotsa servamoodustised) kujunenud metsailme ja puistu koosseisu säilitamine. Keava piiranguvööndisse jääb ka kultuurimälestis Keava linnamägi. Nii Keava kui ka Paluküla piiranguvööndis on mitmeid pärandkultuuri objekte, mille ümber uuendusraie ei ole sobilik. Paluküla piiranguvöönd on ka puhvriks Hiimäe sihtkaitsevööndile, piiramaks suuremaid muutusi maastikupildis. Ohekatku piiranguvööndis on lubatud turberaie kuni kahe hektari suuruse langina. Arvestades, et piiranguvööndi metsad on suures ulatuses maha raiutud ja uuendusraiet on võimalik teha u 30 aasta pärast, siis ei ole põhjust alal metsaraiet täielikult keelata. Alale jääb kaks hall-lepa suurema osakaaluga eraldist, kuid lageraie lähtuvalt kaitse-eesmärgist siiski ei lubata. Kõikidele raietele (k.a valgustusraiele) kehtib ajaline piirang, seega töid ei või teostada kaitsealuse liigi häirimistundlikul ajal 1. veebruarist 31. juulini. Et raie häiring on paikselt alal ja võib kesta mitme päeva vältel, siis on häirimistundlikku perioodi nihutatud varasemaks võrreldes jahipidamise keeluajaga.

2.5.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Kõnnumaa ja Paluküla piiranguvööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine või karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine. Piiranguvööndisse jääb umbes 13 ha poollooduslikke kooslusi.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Veerežiimi muutmine on üldiselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis kutsub esile ebasoovitavaid muutusi kooslustes (eelkõige kaitseala metsa- ja sookooslused) ja kaitsealuste liikide elupaigas.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 alusel on füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Maavarade (turvas, liiv, kruus jt) kaevandamine hävitaks kaitseala maastikuilme ja kaitstavad soo- või metsaelupaigatüübid, mis paiknevad maavarade peal. Samuti mõjutab kaevandamine oluliselt sooelupaikade veerežiimi.

Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine on keelatud, sest see muudaks piirkonna veerežiimi ja mõjutaks veekogude looduslikku elustikku. Erandina on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud Kehtna vallale kuuluva Hiimäe katastriüksusel (29202:003:1502) paikneva tiigi ja teiste tehisveekogude (majapidamiste juurde rajatud tiigid ja olemasolevad kuivenduskraavid) veetaseme ja kaldajoone muutmine. Väikeste õuealal paiknevate tiikide veetaseme ja kaldajoone muutmine ei kahjusta kaitseala eesmärgiks seatud väärtusi. Hiimäe katastriüksusel paikneva tiigi vett kasutatakse Paluküla spordi- ja terviseradadele kunstlume valmistamiseks. Kraavide veetaseme muutmisel tuleb hinnata selle tegevuse mõju eesmärgiks seatud väärtustele.

Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, et säilitada metsade elustiku mitmekesisus.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on väljaspool õue- ja põllumaad keelatud. See on vajalik, et mitte vähendada elustiku mitmekesisust ega kahjustada ökosüsteemi.

Puidu kokku- ja väljaveo keeld külmumata pinnaselt hoiab ära pinnase võimaliku kahjustamise, kuna valdavalt on tegu väga õrnade või märja pinnasega metsaaladega. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu.

3. Menetluse kirjeldus

Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 19. oktoobrist 8. novembrini 2015. a Kehtna Vallavalitsuses ning toleleagues Kaiu Vallavalitsuses ja Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni Rapla kontoris. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 14. oktoobril 2015. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ning 14. oktoobril 2015. a kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku teade 12. oktoobril 2015. a. Täiendav loodusobjekti kaitse alla võtmise menetluse Hiimäe sihtkaitsevööndi moodustamist puudutav avalik väljapanek toimus 1. maist 15. maini 2018. a Keskkonnaameti Rapla ja Tallinna kontoris ning Kehtna Vallavalitsuses. Teade täiendava avaliku väljapaneku kohta ilmus 25. aprillil 2018. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus sama info 24. aprillil 2018. a. Teade täiendava avaliku arutelu kohta ilmus kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid 13. juunil 2018. a ning üleriigilises lehes Postimees 15. juunil 2018. a.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta Kehtna ja Kaiu Vallavalitsusele ja 131-le kaitsealal paikneva kinnisasja omanikule ja kaasomanikule. Kirjalik tagasiside laekus kokku 18 maaomanikult või maaomaniku esindajalt. Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 24. novembril 2015. a Keskkonnaameti Rapla kontoris. Arutelul osales kokku 33 maaomanikku ja asutuste esindajat. Postiga tagastati 11 maaomaniku kirjad (10 füüsilist isikut ja üks juriidiline isik).

Osalejate soovil toimus teine avalik arutelu 4. veebruaril 2016. a Keskkonnaameti Rapla kontoris. Info saadeti kõigile esimesel arutelul osalenutele e-posti teel. Teisel arutelul osales kokku 26 maaomanikku ja asutuste esindajat. Täiendav avalik arutelu Hiimäe

sihtkaitsevööndi loomise asjus toimus 19. juunil 2018. a Lelle rahvamajas. Menetluse käigus tehtud ettepanekud ja arvamused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Arvamused ja seisukohad

Jnr	Maa-üksus/ nimi/ ühing	Pindala, ha	Märkus	Selgitus
1	Tarsi talu	20,4	Kaitseala piir peab kinnistul kulgema nii, nagu 2000. aastal kinnitatud kaitse-eeskirjas ette nähtud.	Arvestatud. Piir on korrigeeritud nii, nagu see 2000. aastal oli kinnitatud. Sama kehtib ka naaberkinnistu osas.
			Ujuvvahendi kasutamine ei peaks piirduma ainult Loosalu järvega	Osaliselt arvestatud. Kaitse-eeskirja eelnõu § 5 lõige 4 lubab kaitsealal mootorita ujuvvahendiga sõitmist.
			Suursaare liikumispääsuga sihtkaitsevöönd on liiga ulatuslik. Sihtkaitsevööndit suurendatakse tungiva vajaduseta	Keskkonnaamet vähendab liikumispääsuga ala suurust, kuid ei kaota seda, kuna liigi elupaiganõuete säilitamine on oluline.
			Lubada terviseradade hooldust ka Keava mägede piiranguvööndis.	Arvestatud. Kaitse-eeskiri ei keela terviseradade hooldust Keava mägedes.
			Lubada mootorsaaniga suusa- ja matkaradade ettevalmistamist tervel kaitsealal.	Osaliselt arvestatud. Keskkonnaamet lubab kaitse-eeskirjaga mootorsaaniga suusa- ja matkaradade ettevalmistamist kogu kaitsealal eelneva kooskõlastuse alusel.
			Hiiemäe sihtkaitsevööndi moodustamine pole piisavalt põhjendatud.	Mitte arvestatud. Hooldusraied võivad kahjustada kaitse-eesmärke, nii maastikuilmet, elupaiku kui ka liike. Hooneid ei lubata. Seletuskirja täpsustatud.
			Kaitse-eeskirja eelnõu § 5 ja § 10 peaksid sisaldama punkte, kus olemasolevate rajatiste igapäevane korrashoidmine on lubatud ilma kaitseala valitseja nõusolekuta	Mitte arvestatud. Keskkonnaamet lubab olemasolevate radade hooldamist, kuid soovib olla tööde tegemisega kursis. Vajalikuks võib osutada tingimuste seadmine, et kaitseväärtused ei saaks kahjustada.
			Jahimeeste elustiili juurde kuulub ulukite talvine lisaõõtmine.	Osaliselt arvestatud. Looduskaitsealade alusel on lisaõõtmiseks vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Jnr	Maa-üksus/ nimi/ ühing	Pindala,ha	Märkus	Selgitus
2	Kaskemäe	21,3	Mitte suurendada senist sihtkaitsevööndi ulatust kinnistul.	Mitte arvestatud. Kaitsealal sihtkaitsevööndi suurendamine on tingitud seal inventeeritud metsaelupaikadest 91D0*, 9010*. Keskkonnaamet on kinnistul olevad metsaeraldised üle vaadanud ja kaalunud võimalikke tsoneerimisvõimalusi ning jääb seisukohale, et kinnistul asuvad metsaelupaigatüübid on esinduslikud (B) ja peavad olema tsoneeritud piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse.
3	Lorentsi	3,34	Mitte arvata kinnistut tervikuna kaitsealasse.	Arvestatud. Keskkonnaamet nõustub ettepanekuga ja kaitseala ei laiendata kinnistule. Eesmärgiks seatud väärtuste kaitse on võimalik tagada olemasolevates piirides.
4	Vana-matsi	28,1	Vähendada veidi sihtkaitsevööndi suurenemist kinnistul.	Arvestatud. Sihtkaitsevööndi laiendust kinnistul vähendatud u 1 ha võrra, põhiliselt hall-lepikute arvelt, kuna hall-lepikute looduskaitseline väärtus on madalam, samuti ei kvalifitseeru nooremad hall-lepikud metsaelupaigatüübiks.
5	Sonni	0,64	Kas maja juurde võib teha puurkaevu? Mis saab vanast karjäärast kaitsealal?	Selgitatud, et ehitiste püstitamine piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ning õuemaale hooneid teenindavate ehitiste püstitamise puhul tavaliselt piiranguid ei seata. Ka piiranguvööndis on maavara kaevandamine keelatud ja vana karjääri kasutuselevõttu kaitse-eeskiri ei võimalda.
6	Kehtna Vallavalitsus		Vähendada Suursaare sihtkaitsevööndi liikumiskeelu ala.	Osaliselt arvestatud. Suursaare sihtkaitsevööndi pindala ja liikumiskeeluala vähendati vana pesa ümbruses. Samas suurendati selle ulatust uue pesa juures.

Jnr	Maaüksus/ nimi/ühing	Pindala, ha	Märkus	Selgitus
6	Kehtna Vallavalitsus		Mitte tsoneerida Paluküla eraldi piiranguvööndisse.	Mitte arvestatud. Paluküla hiiemägi tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse, et kaitsta silmapaistvat pinnavormi ja selle metsi, radade hooldus (k.a ohtlike puude raie raja ääres) on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud. Eraldi piiranguvöönd on vajalik eeskätt maastikuilme ja pärandkultuurmaastiku säilimiseks.
			Lubada lage- ja turberaieid kõigis piiranguvööndites.	Mitte arvestatud. Pinnavormide senise maastikuilme säilitamiseks on oluline mitte lubada Keava ja Paluküla piiranguvööndites uuendusraieid, mis tekitavad maastikupildis lagedaid alasid. Kõnnumaa piiranguvööndis on lageraie lubatud hall-lepikutes 1 ha suuruse langina, turberaie 2 ha suuruse langina. Ohekatku piiranguvööndis on lubatud turberaie, kuid mitte lageraie, et tagada kaitse-eesmärgi soodne seisund.
			Lubada mootorita ujuvvahendiga sõitmist Loosalu järvel.	Arvestatud. Keskkonnaamet nõustub säilitama Loosalu järvel mootorita ujuvvahendiga sõitmise võimaluse.
			Lubada veetaseme ajutist muutmist Paluküla tiigis.	Arvestatud. Kaitse-eeskirja sõnastust on muudetud nii, et Palukülas oleva tiigi ajutine veetaseme muutmine on lubatud.

		Mitte muuta maastikukaitseala looduskaitsealaks.	Arvestatud. Keskkonnaamet nõustub jätma kaitseala nimekujuks maastikukaitseala, kuna kaitseala eesmärk on ka maastikulised väärtused. Kaitseala kaitsekord ja kaitse-eesmärgid sellest ei muutu.
--	--	--	---

Jnr	Maaüksus/ nimi/ühing	Pindala, ha	Märkus	Selgitus
6	Kehtna Vallavalitsus		Mitte rõhutada määruses Paluküla hiiemäe nimekuju ja tema nimelist kaitset.	Mitte arvestatud. Paluküla hiiemäe kaitstakse eelkõige pinnavormi kui esindusliku maastikuobjektina.
			Kaitse-eeskirja eelnõust ja seletuskirjast ei selgu, miks on hiiemäe kaitseks valitud sihtkaitsevöönd.	Arvestatud. Seletuskirja on täpsustatud. Piiranguvööndis on lubatud valik- ja hooldusraied, mida rakendades on võimalik ala maastikuilmet oluliselt muuta. Sellega kahjustatakse ka metsaelupaigatüüpe ja kaitsealuste liikide pesitsus- ja toitumistingimusi.
			Sihtkaitsevöönd piirab ja takistab oluliselt ning põhjendamatult tegevusi hiiemäel, igaks tegevuseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.	Mitte arvestatud. Spordi- ja rahvaüritused saavad jätkuda. Nõusoleku küsimine ei tähenda koheselt tegevuse piiramist. Kõnnumaa maastikukaitseala on riikliku kaitse all ja vajab kaitseala valitseja ülevaadet toimuvatest tegevustest, et ei kahjustataks kaitseala ja rahvusvahelise ala kaitse-eesmärke.
7	Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda, Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing		Moodustada Paluküla sihtkaitsevöönd.	Arvestatud. Moodustatakse Hiiemäe sihtkaitsevöönd.

		Rahvaürituste koostööstamist vajavate inimeste arv tuua 50-le.	Arvestatud. Rahvaürituste koostööstamine vajalik, kui ürituse külastajaid üle 50. Rahvaürituste (v.a jalgrattasport) korraldamiseks olemasolevatel radadel piirarvu ei seata, kuna sellised üritused radadel pole kaitse-eesmärke rikkunud.
--	--	--	--

Jnr	Maaüksus/nimi/ühing	Märkus	Selgitus
7	Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda, Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing	Keelata kunstlume tootmine ja valgustus Palukülas.	Mitte arvestatud. Kunstlume kasutamine ei ohusta kaitse-eesmärke. Kunstvalgustus on kasutusel ainult talvisel ajal ja see ei kahjusta samuti kaitse-eesmärke.
		Metsaraie täielik keed Palukülas.	Arvestatud. Metsaraie sihtkaitsevööndis ei ole lubatud.
		Määrata poollooduslike koosluste hoolduse varaseim algus (01.07) määruks.	Mitte arvestatud. Poollooduslike koosluste hooldamine ja tähtajad on reguleeritud eraldi määruks ja hooldamine käib vastavalt hooldamisjuhiste.
8	Eha Metsallik	Raplamaa rahvuspargi moodustamine Kõnnumaa põhjal	Mitte arvestatud. Keskkonnaamet ei toeta rahvuspargi moodustamist ja kaitseala laiendamist loodusväärtustest lähtuvalt.
9	Toivo Sepp	Moodustada Paluküla sihtkaitsevöönd.	Arvestatud. Moodustatakse Hiiemäe sihtkaitsevöönd
		Jätta koostööstamist vajavate ürituste rahvaarvuks 50 inimest.	Arvestatud. Rahvaürituste koostööstamine vajalik, kui ürituse külastajaid üle 50. Spordiürituste (v.a jalgrattasport) korraldamiseks olemasolevatel radadel piirarvu ei seata, kuna sellised üritused radadel pole kaitse-eesmärke rikkunud.

		Keelata kunstlume valmistamine ja rattaüritused Palukülas.	Mitte arvestatud. Kunstlume tegemine kaitse-eesmärke ei kahjusta. Rattaürituse korraldamiseks on vajalik Keskkonnaameti nõusolek, seega saab seada tingimusi, kui on oht kaitseväärtuste oluliseks kahjustumiseks.
		Kas on vajalik nii suur liikumiskeelu ala Suursaare sihtkaitsevööndis?	Arvestatud. Suursaare sihtkaitsevööndi pindala ja sellega ka liikumiskeeluala on vähendatud umbes kolmandiku võrra vana pesa ümber.
		Lubada linnujahti ainult Keskkonnaameti loal.	Mitte arvestatud. Linnujahti peetakse kaitsealal pigem vähe ja kütitud lindude arv ei ohusta kaitse-eesmärke.

Jnr	Maaüksus/nimi/ühing	Märkus	Selgitus
9	Toivo Sepp	Kirjutada määrusesse, et poollooduslike koosluste niitmist ei tohi teha enne 01.07.	Mitte arvestatud. Poollooduslike koosluste hooldamine ja tähtajad on reguleeritud eraldi määrusega.
		Kas eelnõu § 5 järgi on lubatud tegevuseks ka mesilaste pidamine?	Mee varumine on metsa kõrvalsaaduste kogumine, mis on kaitsealal lubatud tegevus. Kui selleks tegevuseks on vajalik rajatiste püstitamine, siis on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.
10	Rapla Maakonna Spordiliit	Kas sporditegemise ja liikumisharrastuse võimalused säilivad Hiimäe sihtkaitsevööndi väljaehitatud radadel?	Jah, säilivad samamoodi.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktist 18 ning punkti 2 alapunktist 154 on Natura 2000 võrgustiku aladeks esitatud Kõnnumaa-Väätsa linnuala ja Kõnnumaa loodusala, mis hõlmavad Kõnnumaa maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Kõnnumaa maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Kõnnumaa loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Kõnnumaa maastikukaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

Keskkonnaamet teeb ettepaneku lahutada Kõnnumaa loodusala kaheks. Kõnnumaa loodusala koosseisu kuulusid Kõnnumaa maastikukaitseala, Kõnnumaa hoiuala ja Kädva metsise püsielupaik.

Aela maastikukaitseala, Kuimetsa maastikukaitseala, Vahastu mõisa hoiuala, Kiigemetsa metsise püsielupaik ja Saunametsa metsise püsielupaik moodustaksid eraldi loodusala.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Kõnnumaa loodusala ja Kõnnumaa-Väätsa linnuala piire vastavalt muudatustele Kõnnumaa maastikukaitseala piirides.

Loodus- ja linnuala osakaal väheneb järgmistel kinnistutel: Kungla-Mihkli (29202:002:1781), Mihkli (29202:002:0094), Mäe (29202:002:1402), Tarsi (29202:002:1710) ja Lauri-Vanakõrtsi (29202:002:1670).

Loodus- ja linnuala osakaal suureneb järgmistel kinnistutel: Konisöödi (29201:001:0368), Konimetsa (29201:001:0369), Kungla-Mihkli (29201:003:0850), Mürkli (29201:003:0124), Sooääre (29201:003:0027), Uuetoa (29201:003:0761), Viljapuuai (29201:003:0001) ja Vahastu metskond 40 (29202:002:1240).

Linnuala laieneb Anikatsi (29202:004:0672) ja Põldmetsa (29202:004:0174) katastriüksusele. Loodusala nendele katastriüksustele ei laiene, kuna sinna ei jää loodusdirektiivi elupaigatüüpe.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada väärtuslike metsa- ja rannikukoosluste ning kaitsealuste linnu- ja taimeliikide kasvukohtade säilitamist ja nende soodsa seisundi saavutamist.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Kõnnumaa maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole. Paluküla piirkonnas Kehtna valla poolt kehtestatud detailplaneeringus ettenähtud tegevusi saab Hiiemäe sihtkaitsevööndis ja Paluküla piiranguvööndis planeerida, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus laekus ühelt kodanikult küsimus, kas määruse eelnõu võib takistada Paluküla detailplaneeringu elluviimist. Keskkonnaamet on nii küsijale kui ka Kehtna vallale selgitanud, et detailplaneeringuga kavandatud tegevusi määruse eelnõu ei takista, arvestada tuleb kaitseala valitseja nõusoleku küsimisega näiteks ehitiste püstitamise puhul. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksu laekub Kehtna vallale vähem ligikaudu 3300 eurot aastas ja Kaiu vallale ligikaudu 700 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Kõnnumaa maastikukaitseala sihtkaitsevöönditesse lisandub 231,9 ha eramaid. Maa-ameti tehingute hindade andmebaasi alusel arvutati Kehtna vallas 2014. aastal toimunud maatulundusmaa tehingute keskmine hind. Kogu sihtkaitsevööndis oleva eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind ligikaudu 529 914 eurot.

Kaitsealale jääb 1342,6 ha Natura 2000 alal asuvat toetusõiguslikku erametsamaad. Piiranguvööndisse jääb 1177,9 ha toetusõiguslikku metsaala. Kaitseala piiranguvööndisse lisandub täiendavalt 28,7 ha erametsamaad (sellest 11,7 ha kuulus püsielupaiga sihtkaitsevööndisse). Võrreldes vana kaitsekorraga väheneb piiranguvööndi metsamaa kokkuvõttes 117,7 ha võrra. Toetuse määr Natura 2000 piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta on 60 eurot aastas. Sihtkaitsevööndisse jääb 164,7 ha toetusõiguslikku erametsamaad. Piiranguvööndist või hoiualast sihtkaitsevööndisse arvatakse 146,4 ha erametsamaad. Toetuse määr Natura 2000 sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta on 110 eurot aastas.

Kõnnumaa maastikukaitseala kaitsekorra uuendamisega arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 597 ha riigimetsa, millest 101 ha moodustab valmiv ja küps mets. Seni kaitseta maast kuulub piiranguvööndisse umbes 5,4 ha riigimetsa, mis pole valmiv ega küps. Kaitseta maast sihtkaitsevööndisse uusi alasid ei määrata, väike pindala muutus tuleneb piirikorrigeerimisest. Vastavalt Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutustele väheneb Raplamaa puidukasutuse tulu rangelt kaitstava metsa puhul keskmiselt 86 eurot aastas ühe hektari kohta. Kuna piiranguvööndi ja hoiuala metsade majandamine oli ka varasemalt kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Arvestades varasemate piirangute olemasolu ja küpse ning valmiva metsa osakaalu, kus lähema 10 aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu umbes 870 eurot aastas.

Kaitsealale ei lisandu hooldamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ja lisakulu seega ei teki.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu koostöölastamine

Eelnõu on koostöölastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Justiitsministeerium on koostöölastanud eelnõu märkusteta. Ülejäänud ministeeriumid on koostöölastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui koostöölastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu koostöölastanud või jätnud seda põhjendatult koostöölastamata, loetakse eelnõu koostöölastatuks.

Siim Kiisler
Keskkonnaminister